

Skolans arbete för kvalitet i undervisningen i moderna språk

– Undervisning för
kommunikativ förmåga

Innehållsförteckning

Skolans arbete för kvalitet i undervisningen i moderna språk	1
Förord.....	4
Sammanfattning	5
De viktigaste iakttagelserna	5
Inledning.....	9
Moderna språk är mer än glosor och grammatik.....	9
Språkmål inom EU och svensk skola.....	10
Hur utvecklade är elevernas språkfärdigheter?	10
Pandemin prövade moderna språk särskilt hårt	11
Därför har Skolinspektionen granskat skolans arbete för kvalitet i undervisningen i moderna språk.....	11
Syfte och frågeställningar.....	15
Granskningens genomförande	15
Detta visar granskningen.....	18
Samlad bild.....	18
Undervisningen för att lära eleverna kommunicera kan bli bättre	19
Förutsättningar för en undervisning som ger eleverna möjligheter att fullfölja sina studier i moderna språk	25
Skolor arbetar inte med jämställdhetsfrågor inom moderna språk	29
Vad har skolor med god kvalitet inom området gemensamt?	30
Avslutande diskussion	32
Referenser	40
Bilaga 1. Metod och genomförande	44
Urval.....	44
Dokumentstudier	44
Intervjuer.....	44
Lektionsobservationer.....	45
Verksamhetsbeslut.....	45
Generaliserbarhet	45
Frågeställning 1	46
Frågeställning 2	47
Bilaga 3. Granskade huvudmän	48
Bilaga 4. Referenspersoner	49
Bilaga 5. Författningsstöd	50
Frågeställning 1	50
Frågeställning 2	51

Tematisk kvalitetsgranskning 2022

Diarienummer: 40-2020-516

Förord

Skolinspektionen har i uppdrag att granska kvaliteten i sådan utbildning och pedagogisk verksamhet som står under myndighetens tillsyn. Granskningen innebär en detaljerad och systematisk undersökning av verksamhetens kvalitet inom ett avgränsat område, i förhållande till nationella mål och riktlinjer. Utgångspunkten är alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö.

Huvudsyftet med Skolinspektionens övergripande rapporter är att presentera en nulägesbild av kvaliteten på de granskade skolorna inom ett avgränsat område. Granskningarna gör tydligt vad som behöver förbättras för att i högre grad nå målen för verksamheten inom det aktuella området. Rapporterna innehåller även beskrivningar av väl fungerande inslag och framgångsfaktorer.

Skolinspektionens iakttagelser, analyser och bedömningar redovisas dels i form av enskilda beslut till de granskade skolorna och skolhuvudmännen, dels i denna övergripande och sammanfattande rapport. Genom beskrivningar av viktiga kvalitetsaspekter inom granskningsområdet avser rapporten att vara användbar även för skolor som inte har granskats. Viktigt att känna till är att när Skolinspektionen granskar enskilda skolor riktar vi oss till ansvariga för skolan, det vill säga rektorer och huvudmän. Det är rektorer och huvudmän som ansvarar för att ge förutsättningar för att undervisningen och utbildningen kan utvecklas.

Rapporten redovisar resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning med inriktning mot skolors insatser för en god kvalitet i undervisningen i moderna språk. Iakttagelserna och slutsatserna gäller de 34 skolor som har granskats och avser därmed inte att ge en nationell bild av förhållandena. Vilka skolor som granskats framgår i bilaga 4.

Projektledare och rapportskribent för kvalitetsgranskningen har undervisningsrådet Anna Wide varit. I arbetet med projektledning och med rapporten har även utredaren Arne Hellmark deltagit.

Helén Ängmo
Generaldirektör

Sammanfattning

Undervisningen i ämnet moderna språk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i målspråket och kunskaper om områden och sammanhang där språket används. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin flerspråkighet samt tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften.¹

Det finns dock farhågor kring hur undervisningen i moderna språk uppfyller kraven i läroplanen². Skolinspektionen har mot bakgrund av detta granskat undervisningen i de moderna språken franska, spanska och tyska i 34 grundskolor, både kommunala och fristående. Granskningen har dels inriktats mot kvaliteten i undervisningen när det gäller kommunikativ förmåga, dels mot skolans arbete för att skapa förutsättningar för elever att fullfölja studierna. Denna aspekt är viktig, eftersom det är möjligt att välja bort moderna språk och i stället läsa svenska, svenska som andraspråk, engelska, modersmål eller teckenspråk.³

De viktigaste iakttagelserna

Skolinspektionen genomförde en granskning av undervisningen i moderna språk 2010⁴ och kan, utifrån den granskning som genomförts nu, 2022, konstatera att många utvecklingsbehov som identifierades vid den förra granskningen kvarstår.

Sammantaget visar granskningen att ungefär två tredjedelar av skolorna som Skolinspektionen besökt behöver utveckla undervisningen i moderna språk.

Ojämligheten förstärks

Betyg i moderna språk i grundskolan höjer meritpoängen inför gymnasievalet. De elever som inte läser moderna språk får sämre chanser att komma in på attraktiva gymnasieutbildningar. Detta kan i sin tur minska deras valmöjligheter när det gäller framtida studier. I granskningen framkommer att det är ovanligt att eleverna kan få stöd i ämnet samt att elevernas bakgrund och möjligheter att få stöd hemifrån kan vara avgörande. Socioekonomiska faktorer har därmed betydelse för elevernas möjlighet att kunna få de extra meritpoäng studier i moderna språk ger. Detta riskerar att förstärka ojämlikheterna i svensk skola.

Moderna språk är ett nedprioriterat ämne

Rektorerna säger att moderna språk har samma status som andra ämnen. Dock visar granskningen att rektorerna inte alltid är insatta i undervisningen i ämnet och de följer inte heller upp undervisningen. Moderna språk har ibland sämre förutsättningar än andra ämnen när det gäller till exempel schemapositioner, lokaler och

¹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kursplaner, 5.6 Moderna språk.

² Se exempelvis Skolinspektionen (2010). Moderna språk. Skolinspektionens rapport 2010:6. Skolinspektionens rapport 2010:6. Diarienummer: 40-2009:1853. <<https://skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2010/moderna-sprak/slutrapport---moderna-sprak.pdf>>. Hämtad 21 september 2021; Henke, F. (2021). Lärarens egen rapport visar: Så mycket har moderna språk tappat. *Skolvärlden*. <<https://skolvarden.se/artiklar/lararens-egen-rapport-visar-sa-mycket-har-moderna-sprak-tappat>>. Publicerad 1 november 2021, hämtad 1 november 2022; Henke, F. (2022). Larmet: "Arbetsförhållanden för språklärare blir sämre och sämre". *Skolvärlden*. <<https://skolvarden.se/artiklar/larmet-arbetsforhallanden-for-spraklarare-blir-samre-och-samre>>. Publicerad 1 november 2021, hämtad 1 november 2022; Huss, J. (2022). Trångt i klassen – lärarna: "Det är ohållbart". *Skolvärlden*. <<https://skolvarden.se/artiklar/trangt-i-klassen-lararna-det-ar-ohallbart>>. Publicerad 28 september 2022, hämtad 1 november 2022.

³ 9 kap. 6 §§, skolförordningen (2011:185).

⁴ Skolinspektionen (2010).

elevernas möjligheter att få stöd (se nedan). Sammantaget visar granskningen att ämnets status är relativt låg och att det inverkar negativt på kvaliteten på undervisningen. Nedprioriteringen av ämnet får, som tidigare nämnts, negativa effekter på elevernas meritpoäng och därmed deras framtida livschanser.

Målspråket används för lite

En förutsättning för att elever ska kunna utveckla sin kommunikativa förmåga är rika tillfällen att använda målspråket. Granskningen visar att målspråket ibland används i liten utsträckning.

När eleverna pratar på målspråket handlar det vanligen om stereotypa muntliga övningar som att prata om vädret eller beskriva vad de har på sig. Vanligt är också att eleverna skriver ett manus och läser upp det. Även de skriftliga övningarna är begränsade och går ofta ut på att besvara frågor i anslutning till en text som eleverna har läst. Det är i övrigt ovanligt att eleverna använder språket i autentiska situationer⁵. Det vanligaste är muntliga eller skriftliga övningar direkt tagna från läromedlet.

Elever får inte stöd i ämnet

Rätten att få stöd när elever är i behov av det omfattar samtliga ämnen, även moderna språk. Det är dock ovanligt att eleverna ges möjlighet att få stöd i moderna språk. Lärare säger att det inte är idé att påtala behovet av stöd, eftersom den möjligheten inte finns. I stället för att vid behov få stöd i ämnet förekommer det att elever avbryter studierna. Elever som hoppat av ämnet säger ofta att det troligtvis hade gjort skillnad om undervisningen hade varit annorlunda eller om de fått stöd.

Att avbryta studierna i moderna språk och därmed få extra undervisning i svenska och/eller engelska anses ofta vara ett sätt att få stöd i dessa ämnen. Det förekommer att elever klarar moderna språk med minst godkänt i betyg, men ändå väljer bort ämnet för att kunna fokusera på andra ämnen.

Varför hoppar elever av moderna språk?

Granskningen visar att moderna språk anses vara ett läxtungt ämne och att eleverna förväntas läsa mycket hemma. Här finns en koppling till de bristande möjligheterna att få stöd i ämnet om elever är i behov av det. Möjligheten att få hjälp hemma kan vara avgörande för om eleverna fullföljer studier i ämnet. Bland de granskade skolorna är det i områden med socioekonomiska utmaningar och i glesbygd där störst andel elever hoppar av studier i ämnet.

Lärarna skapar ett tillåtande klassrumsklimat

Trots att språkgrupperna består av elever från olika skolklasser som initialt inte känner varandra visar granskningen att det ofta råder ett gott och tillåtande klassrumsklimat på lektionerna. Lärare och elever beskriver att lärarna lagt tid på att bygga upp ett tillåtande klassrumsklimat redan i årskurs sex, eftersom det är grunden för en god språkundervisning. Det är okej att göra språkliga fel och lärarna ger eleverna strategier när språket inte räcker till. Trots detta används, som tidigare nämnts, målspråket i liten omfattning.

⁵ Med autentiska situationer avses här undervisning där material som inte primärt är framtagit för undervisning används, till exempel filmer, nyheter, tidningar eller annat på målspråket. Det vill säga situationer som liknar vardagslivet utanför klassrummet.

Interkulturalitet genomsyrar inte undervisningen

I få av de granskade verksamheterna genomsyrar ett interkulturellt perspektiv undervisningen. Interkulturella aspekter blir i stället fristående inslag i undervisningen som då och då berörs. Företrädesvis när läroboken har avsnitt om olika länder. Det kan vara områden som i begränsad omfattning intresserar eleverna. Eleverna menar att de skulle vara mer motiverade att läsa moderna språk om undervisningen genomsyrades av hur människor lever och tänker i olika målspråksområden.

Lärarna är ofta solitära och saknar samarbetsforum

Som en följd av att det saknas forum för kollegial samverkan planerar och utvecklar lärarna inte undervisningen tillsammans. Detta kan leda till att det på en och samma skola kan finnas lärare som byggt upp en undervisning som är ändamålsenlig för att utveckla elevernas kommunikativa förmåga medan det på samma skola kan finnas lärare som inte alls har lyckats bygga upp en sådan undervisning. Att lärarna saknar utrymme för kollegial samverkan leder också till att det är svårare att se till att undervisningen utvecklas i enlighet med aktuell forskning och beprövad erfarenhet.

Lärarna saknar ämnesrelevant kompetensutveckling

Granskningen visar att lärarna i moderna språk sällan får möjlighet till kollegialt lärande eller kompetensutveckling som är inriktad specifikt på ämnesdidaktik för moderna språk eller på att utveckla kunskaperna i aktuellt språk. Rektorn har sällan kunskap om lärarnas kompetensutvecklingsbehov och lärarna tycker ofta inte det är någon mening med att påtala det, då utrymmet för detta ändå är litet både när det gäller tid och kostnader.

Skolverket har tagit fram ett kompetensutvecklingsprogram för moderna språk, Språksprånget.⁶ Lärarna som deltagit i satsningen säger att det haft positiv betydelse för utveckling av undervisningen. Det har genom arbetet med Språksprånget blivit självklart att lärarna i ämnet ska samverka och utveckla undervisningen. Granskningen visar dock att satsningen inte är känd på alla skolor.

Skolor följer inte upp avhopp

Rektor och lärare säger att de på individnivå vet varför olika elever hoppar av, men någon analys av avhopp och koppling till undervisningens kvalitet presenteras sällan. Det innebär att analyser av varför elever väljer bort att läsa moderna språk inte används som ett av flera underlag för att utveckla undervisningen.

Valbarheten påverkar negativt

Möjligheten att välja bort moderna språk lyfts vid de flesta verksamheter fram som en negativ faktor för ämnets status. Många lärare och rektorer ser positivt på att ämnet skulle bli obligatoriskt. De menar att man då skulle behöva ”tänka till” om hur undervisningen genomförs och erbjuda olika former av stöd och anpassningar.

Skolor kan lyckas – positiva exempel finns

Det finns flera skolor som bedriver ett gott arbete och som i hög utsträckning möter Skolinspektionens kvalitetskriterier. Kännetecknande för dessa skolor är bland annat att målspråket används frekvent och fritt i klassrummen samt att undervisningen tar sin utgångspunkt i elevers intresse, förutsättningar och behov. Rektorn

⁶ Mer information finns här: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/kurser-och-utbildningar/sprakspranget--kompetensutveckling-for--larare-i-moderna-sprak>

är engagerad i undervisningen och följer upp den. Eleverna har samma möjlighet att få stöd i moderna språk som i andra ämnen. Få, eller inga, elever har valt bort att läsa moderna språk.

Inledning

Moderna språk är mer än glosor och grammatik

Moderna språk är ett ämne som inte bara ska ge eleverna ett ordförråd och kunskaper om grammatik för målspråket. Det syftar också till att ge eleverna mycket mer än så. Kursplanerna⁷ för språkämnerna slår fast att språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Vidare beskriver kursplanerna att moderna språk är ett ämne som är viktigt för att eleverna framgångsrikt ska kunna delta i en värld med många internationella kontaktytor. De språk som ryms inom ämnet är viktiga kommunikations- och informationspråk i många miljöer och sammanhang. De används inom så skilda områden som till exempel politik, ekonomi, musik och underhållning.

Vanligtvis börjar elever läsa moderna språk i årskurs sex. Det finns dock en möjlighet att istället för ett av de moderna språken välja att läsa svenska, engelska, svenska som andraspråk, modersmål eller teckenspråk. Även om elever börjar att läsa moderna språk kan de under grundskoletiden hoppa av studierna i ämnet och välja något av de tidigare nämnda alternativen. Eleverna som inte studerar moderna språk förlorar inte bara språkkunskaperna, utan också extra meritpoäng inför gymnasievalet. Det innebär att de kan ha sämre möjligheter än andra elever att komma in på attraktiva gymnasieutbildningar, vilket i sin tur kan ha betydelse för deras möjligheter till framtida studier. Att inte läsa moderna språk kan alltså ha negativ inverkan på elevernas framtida livsvillkor. När skolorna inte arbetar för att alla elever ska kunna fullfölja studier i moderna språk brister det kompensatoriska arbetet. Detta riskerar att förstärka ojämlikhet beroende på vilka förutsättningar eleverna har.

Ett av huvudsyftena med undervisningen i moderna språk enligt kursplanerna är att elever ska utveckla tilltro till sin förmåga att använda språket i olika situationer och för skilda syften. Ett bra självförtroende är grundläggande för att våga delta i skilda sammanhang, allt från samtal om kultur på målspråket till att delta i ett internationellt arbetsliv. Med tilltro till sin förmåga att kommunicera på andra språk kan eleverna möta nya människor, lära känna nya platser och lämna invanda språkliga miljöer. Trygghet och språklig säkerhet gör att man kan vara den man är på fler än ett språk.

Kursplanerna beskriver att eleverna i sin språkundervisning ska få möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, det vill säga en kommunikativ kompetens där alla språkkunskaper och språkerfarenheter ingår och där språken är förbundna med och påverkar varandra. Undervisningen ska stödja eleverna att bygga broar mellan språken.

Språk och kulturyttringar från olika delar av världen finns överallt i det svenska samhället. Ämnet moderna språk ger bakgrund till, och vidare perspektiv på, de samhälls- och kulturyttringar som eleverna är omgivna av. Det ska skapa möjligheter för eleverna att sätta den egna verkligheten i ett globalt sammanhang. Läroplanens inledande kapitel beskriver att det svenska samhällets internationalisering

---

⁷ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kursplaner, 5.6 Moderna språk.

och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med, och inse de värden som ligger i, en kulturell mångfald. Detta är en förmåga skolan har till ansvar att stärka hos eleverna.⁸ Genom interkulturella erfarenheter och möten utvecklas elevernas kunskaper om vad som är accepterade koder och värderingar i andra kulturer. Detta kan leda till förståelse för olika kulturer och till interkulturell medvetenhet och kompetens. Språkkunskaper kan på så vis bli viktiga för elevernas perspektiv på värdegrundsfrågor.⁹ Studier i ämnet ger eleverna dessutom en chans till utökade valmöjligheter och konkurrensfördelar i den fortsatta utbildningskarriären.¹⁰

Språkmål inom EU och svensk skola

Språkkunskapers betydelse betonas av EU-kommissionen, som 2008 satte som mål att alla medborgare ska få tillfälle att lära sig ytterligare två språk utöver modersmålet. 2019 reviderades formuleringen, så att det tydligare framgår att detta i skolsammanhang innebär att elever ska få tillfälle att lära sig två språk utöver undervisningsspråket i det land där de bor.¹¹ I den svenska grundskolan ger bland annat språkvalet i årskurs 6–9 elever den möjligheten. Huvudmannen ska inom ramen för språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska samt eftersträva att även erbjuda andra språk.¹² Samtliga elever ska göra ett språkval. Ämnet moderna språk är dock inte obligatoriskt, utan elever kan välja att i stället läsa engelska, modersmål, svenska, svenska som andraspråk eller teckenspråk.¹³

Hur utvecklade är elevernas språkfärdigheter?

Det har gjorts få jämförande studier gällande elevers färdigheter i moderna språk. År 2011 genomfördes en undersökning i flera länder där varje land deltog med sina två vanligaste främmande språk. De svenska ungdomarnas resultat för spanska var sämst bland de deltagande länderna. Det kan jämföras med resultaten för engelska (även om det inte är ett språk som kan erbjudas som ett modernt språk inom ramen för språkval) där de svenska eleverna presterade bäst av alla av de deltagande

⁸ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kap. 1 Skolans värdegrund och uppdrag.

⁹ Skolverket (2022 a). *Kommentarmaterial till kursplanen i moderna språk – grundskolan*. <<https://www.skolverket.se/publikationsserier/kommentarmaterial/2022/kommentarmaterial-till-kursplanen-i-moderna-sprak---grundskolan?id=9791>>. Hämtad 1 november 2022.; Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kursplaner, 5.6 Moderna språk.

¹⁰ Skolverket (2013). *Dags för språkval!* Stockholm: Wolters Kluwers kundservice.

¹¹ EU-kommissionen (2008). *Flerspråkighet: en tillgång för Europa och ett gemensamt åtagande*. KOM(2008) 566. Bryssel: Europeiska gemenskapernas kommission. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0566&from=ES>>. Hämtad 21 september 2022; Europarådet och Skolverket (2009). *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. Strasbourg: Rådet för kulturellt samarbete, Utbildningskommittén, Enheten för moderna språk/Stockholm: Fritzes kundservice; Europeiska unionens officiella tidning (2019). *Rådets rekommendation av den 22 maj 2019 om en övergripande strategi för språkundervisning och språkinläring*. <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H0605\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H0605(02)&from=EN)>. Publicerad 5 juni 2019, hämtad 21 september 2022.

¹² Skolor kan välja vilka moderna språk – det vill säga varken klassiska språk såsom klassisk grekiska eller teckenspråk – som de kan erbjuda, Skolverket exemplifierar med italienska, kinesiska eller ryska, Skolverket (2013).

¹³ 9 kap. 5–7 §§, skolförordningen (2011:185).

länderna.¹⁴ En studie kring elevers muntliga presentationer indikerar en ovana att spontant och relativt fritt tala och samtala på franska, spanska eller tyska.¹⁵

Pandemin prövade moderna språk särskilt hårt

Skolinspektionen konstaterade år 2021 att moderna språk var ett av ämnena som var särskilt utmanande att undervisa genom fjärr- och distansundervisning under covid-19-pandemin.¹⁶ Skolverket drog en liknande slutsats när de konstaterade att moderna språk, tillsammans med matematik, var de ämnen som hade kraftigast kunskapsstapp som följd av fjärr- och distansundervisningen under pandemin.¹⁷

Därför har Skolinspektionen granskat skolans arbete för kvalitet i undervisningen i moderna språk

Det finns flera faktorer som kan ligga bakom utmaningar för en undervisning av hög kvalitet i moderna språk. I detta avsnitt beskriver Skolinspektionen olika risker kopplade till detta. Detta är områden som huvudmannen, rektorn och skolans personal bör uppmärksamma för att på olika sätt främja undervisning av hög kvalitet för alla elever inom moderna språk.

Lite kommunikation på målspråket och begränsande klassrumsklimat får negativa effekter för eleverna

Skolinspektionens tidigare granskning av moderna språk visade att skolor sällan levde upp till styrdokumentens krav på att undervisningen i moderna språk ska bidra till att utveckla elevernas kommunikativa förmåga. Den tydligaste indikationen på det var att målspråket generellt användes i låg utsträckning av lärare och elever.¹⁸

¹⁴ De färdigheter som testades var lyssna, läsa och skriva. Muntlig produktion testades inte. Skolverket (2012). *Internationella språkstudien 2011. Elevers kunskaper i engelska och spanska*. Skolverket: Fritzes kundservice.

¹⁵ Granfeldt, J., m.fl. (2019). "Muntlig språkfärdighet i främmande språk - en studie av samspelet mellan lärande, undervisning och bedömning". I: Vetenskapsrådet. (2019). *Resultatdialog 2019*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/download/18.247403aa16e8e5ca6b3574/1574937055230/Resultatdialog_VR_2019.pdf>. Hämtad 11 november 2022, s. 30-31.

¹⁶ Skolinspektionen (2021 a). *Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser*. Diarienummer: 2021:640. <<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/regeringsrapporter/2021/fjarr--och-distansundervisningens-konsekvenser/>>. Publicerad 1 december 2021, hämtad 21 september 2022.

¹⁷ Skolverket (2022 b). *Kunskapsstapp och betyg i gymnasieskolan under covid-19-pandemin*. Rapport 2022:10. <<https://www.skolverket.se/publikationer?id=9931>>, hämtad 21 september 2022.

¹⁸ Skolinspektionen (2010).

En förutsättning för att elever ska kunna utveckla sin kommunikativa förmåga är rika tillfällen att använda målspråket.¹⁹ Studier från Skolverket visar att i en tillåtande miljö vågar elever försöka och prova sig fram.²⁰ När det gäller moderna språk kommer elever sällan naturligt i kontakt med målspråket utanför klassrummet och det är därför av stor betydelse att elever ges tillfälle att möta, producera och interagera på målspråket i klassrummet.²¹ Forskning visar att flickor ger uttryck för en högre motivation för studierna i moderna språk, men också en större oro över att tala språket i klassrummet.²² Skolverket indikerar att språkliga strategier²³ och interkulturalitet²⁴ är två delar av kursplanen som lärare upplever är utmanande att realisera i undervisningen.

Läraryr, lärares ensamarbete och begränsad möjlighet till fortbildning riskerar att hämma kvaliteten i undervisningen

Skolinspektionen genomförde år 2019 en granskning om hur undervisningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I den framkom att kollegial samverkan har stor betydelse för undervisningens kvalitet.²⁵ Skolforskningsinstitutet har gett ut en forskningsöversikt om kollegial samverkan. Också denna lyfter fram samverkan mellan lärare som en garant för kvalitet i undervisningen.²⁶ Lärare i moderna språk är ofta ensamma i sin yrkesutövning. Brist på kollegial samvaro med andra ämneslärare inom moderna språk och/eller det aktuella målspråket samt begränsade möjligheter till fortbildning riskerar att hämma utvecklingen av och kvaliteten i undervisningen.

Lärare är den enskilt viktigaste faktorn för elevers lärande och studieresultat, vilket en väsentlig del av aktuell forskning lyfter fram.²⁷ Det gäller inte minst i moderna språk.²⁸ Lärarnas situation och förutsättningar försvåras av att de ofta är ensamma om att undervisa i sina respektive språk. Därmed saknas möjlighet till erfarenhetsutbyte och stöd från initierade kollegor.²⁹ Det finns sällan uthålliga stödjande struk-

¹⁹ Nilsson, T. (2018). "Det språkliga inflödets betydelse för muntlig språkutveckling". I: Skolverket (2018). *Muntlig språkutveckling*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-moderna-sprak/Grundskola/910a-muntlig-sprakutveckling/del_05/Material/Flik/De_05_MomentA/Artiklar/M1_GRGYVX_05A_01_infl%C3%B6de.docx>. Hämtad den 22 september 2022, s.3; Skolverket (2012).

²⁰ Skolverket (2018 a). *Redovisning av uppdrag om fjärrundervisning*. Redovisning av regeringsuppdrag, dnr 5.1.3-2015-1246, 2018-10-26. s. 21, 31 och 42–43.

²¹ Nilsson, T. (2018); Skolverket (2012).

²² Enkäter utförda vid 15 skolor inom ramen för TAL-projektet, Granfeldt, J., m.fl. (2019), s. 31.

²³ Språkliga strategier: Metoder och handlingsätt vid kommunikation att ta till när den språkliga förmågan inte räcker till. Börjesson, L. (2022). *Om strategier i engelska och moderna språk*. Stockholm: Skolverket. <<https://www.skolverket.se/getFile?file=10052>>. Hämtad 22 september 2022.

²⁴ Interkulturalitet: Att reflektera över och förstå livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i områden där språket används, Skolverket (2022 a).

²⁵ Skolinspektionen (2019). *Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Förutsättningar och arbetsformer i grundskolan*. Diarienummer: 400-2017:10221. <<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2019/vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet---forutsattningar-och-arbetsformer-i-grundskolan/>>. Hämtad 25 oktober 2022.

²⁶ Skolforskningsinstitutet (2022). *Lärares professionella utveckling och lärande i kollegiala samarbeten*. <<https://www.skolfi.se/wp-content/uploads/2022/02/Larares-professionella-utveckling-och-larande-i-kollegiala-samarbeten.pdf>>. Hämtad 25 oktober 2022.

²⁷ Grönqvist, E. och Vlachos, J. (2008). *Hur lärares förmågor påverkar elevers studieresultat?* Rapport 2008:25.

Uppsala: IFAU; Håkansson, J. och Sundberg, D. (2012). *Utmärkt undervisning – framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.

²⁸ Skolverket (2018 a), s. 38–41; Lärarnas Riksförbund (2016). *Språk - så mycket mer än engelska. En rapport om moderna språk*. <https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e17f/1559028168433/sprak_sa_mycket_mer_an_engelska_201604.pdf>. Hämtad den 21 september 2022.; Granfeldt, J., m.fl. (2019), s. 30. Skolinspektionen (2010), s. 16, 19 och 24.

²⁹ Granfeldt, J., m.fl. (2019), s. 30.

turer i form av tid och organisatoriska förutsättningar för ämnesdidaktisk fortbildning, aktivt kollegialt samarbete och lärande, varken inom eller mellan språken.³⁰ En försvårande omständighet är dessutom att möjligheten till ämnesspecifik fortbildning är begränsad.³¹

Rektors prioriteringar riskerar att försvaga möjligheterna till undervisning av hög kvalitet

Många rektorer anser att det är viktigt att elever lär sig ett modernt språk. Det indikerar en enkätstudie inom forskningsprojektet TAL.³² Samtidigt är rektors svar splittrade när frågan gäller huruvida ett modernt språk ska vara obligatoriskt i grundskolan.³³ Moderna språk (inom ramen för språkval) är ett litet ämne sett till antal timmar. Rektorn kan välja att prioritera en andel av undervisningstiden till ett annat ämne (till exempel ett profilämne för skolan).³⁴ Reglering, tillsammans med möjligheten till att välja om och läsa ett annat språk inom språkvalet (avhopp), kan bidra till att moderna språk uppfattas som mindre viktigt och riskerar att ge undervisningen i moderna språk låg status. Skolinspektionens förra granskning av ämnet visar att det förekommer att lärare ser elevens möjlighet att hoppa av som en lösning för dem som har svårt att nå målen och som ett sätt att frigöra elevernas kapacitet till andra ämnen.³⁵

Enligt Skolverket³⁶ skulle många fler elever klara av att läsa moderna språk, men det skulle bland annat innebära ett ökat krav på språklärares förmåga att anpassa undervisningen till alla elever och en ökad beredskap för att ge elever stöd i moderna språk.³⁷ Skolinspektionens tidigare granskning visade att en vanlig reaktion på frågan om skolan hade möjlighet att ge stöd i moderna språk var förvåning. Lärarna tycktes inte ha reflekterat över den möjligheten och hade därför inte lyft frågan till skolledningen.³⁸ Tradition av att, och beredskap för att, erbjuda stöd i moderna språk är begränsad.³⁹

Utvecklad analys döljer brister i undervisningen

Förskolan och skolan har ett kompensatoriskt uppdrag. I utbildningen ska hänsyn tas till barnens och elevernas olika behov. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁴⁰ Inom ramarna för denna granskning av undervisningen i moderna språk kan därmed följande aspekter anses som relevanta: att undervisningen läggs upp på ett

³⁰ Skolverket (2020 a). *Att ställa frågor och söka svar. Samarbete för vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.* <<https://www.skolverket.se/getFile?file=7117>>. Hämtad 21 september 2022, s. 67–75.

³¹ Lärarnas Riksförbund. (2016); Granfeldt, J., m.fl. (2019), s. 30; Skolinspektionen (2010), s. 16, 19 och 24.

³² TAL-projektet är ett samarbete mellan universiteten i Lund, Göteborg och Stockholm. Det undersöker samspelet mellan lärande, undervisning och bedömning av främmande språk i svensk skolkontext och syftar därmed till att bidra till en bättre förståelse av förutsättningarna för att kunna lära sig franska, spanska och tyska. Lunds universitet (2022). *TAL-projektet. Projektbeskrivning.* <<https://tal.blogg.lu.se/projektbeskrivning/>>. Hämtad den 11 oktober 2022.

³³ Granfeldt, J., Sayehli, S., & Ågren, M. (2019). The context of second foreign languages in Swedish secondary schools: Results of a questionnaire to school leaders. *Apples - Journal of Applied Language Studies*, 13(1), s. 27–48.

³⁴ Av regleringen framgår att rektorn kan besluta om att genom skolans val minska antalet timmar i timplanen med högst 20 procent per stadium för ett ämne eller en ämnesgrupp. Skolförordningen (2011:185), Bilaga 1, Timplan för grundskolan.

³⁵ Skolinspektionen (2010).

³⁶ Skolverket (2011).

³⁷ Skolverket (2018 b). *Redovisning av uppdrag om förslag på åtgärder i händelse av att meritpoängen avskaffas.* Redovisning av regeringsuppdrag, dnr 2018:00026, 2018-05-30, s. 17–18.

³⁸ Skolinspektionen (2010), s. 21. Enligt 3 kap. 6–12 §§ skollagen (2010:800) är elevens rätt till särskilt stöd inte begränsad till vissa ämnen, utan gäller alla ämnen.

³⁹ Tholin, J. och Lindkvist, A.-K. (2009). *Språkval Svenska/Engelska på grundskolan – genomlysning.* Borås: Högskolan i Borås.

⁴⁰ 1 kap. 4 § skollagen

sätt som möjliggör för alla elever att fullfölja studierna i moderna språk, att elever får information om effekter av avhopp samt att rektorerna följer upp, analyserar och sätter in åtgärder utifrån analys av orsaker till avhopp från ämnet.

Många elever, men inte alla, väljer att läsa ett modernt språk.⁴¹ Läsåret 2021/22 valde 92 procent av eleverna att läsa moderna språk i årskurs 6. Av dem som initialt valt att läsa ett modernt språk avbryter en del studierna under grundskolans gång. Läsåret 2021/-22 läste 75 procent av eleverna i årskurs 9 moderna språk.⁴² Siffrorna för läsåret 2019/-20 såg liknande ut. Då kunde även konstateras att pojkar i något högre grad än flickor valde bort och hoppade av moderna språk.⁴³ Studier och statistik indikerar att mönster gällande avhopp är kopplade till specifika elevgrupper. Exempelvis tycks pojkar från områden med socioekonomiska utmaningar tendera att hoppa av ämnet i högre grad än genomsnittet.⁴⁴ Det finns också en tydlig koppling mellan betyg och elevers benägenhet att läsa språk.⁴⁵

Skolinspektionens tidigare granskning visade att det på skolnivå ofta saknades en utvecklad analys av orsaker till avhoppet och aktiva åtgärder för att minska dem, även om många rektorer och lärare uppgav att de ändå kände till varför eleven valt att avbryta. De orsaker som beskrevs relaterades nästan uteslutande till eleverna, till exempel till elevernas vilja och förmåga samt till deras bakgrund och förkunskaper – mer sällan till undervisningens innehåll och genomförande. Avhopp från moderna språk föreföll i den tidigare granskningen som en utväg för elever som riskerar att inte nå målen. En orsak som då konstaterades ligga bakom avhopp var att undervisningen blev för svår och att elever inte fick den hjälp som de behövde.⁴⁶ Även om studier visar att initiativet till omval oftast kommer från elever eller deras föräldrar, finns det också indikationer på att en del skolor menar att alla elever inte ”passar” för språkstudier.⁴⁷ Skolinspektionen hittade i förra granskningen av moderna språk exempel på att skolpersonal uppmuntrade elever att välja om eller att vissa lärare räknade med att en viss andel av eleverna skulle hoppa av. Skolorna gjorde inte tillräckligt för att stödja och motivera elever att fortsätta studier.⁴⁸ Studier⁴⁹ och Skolinspektionens tidigare granskning⁵⁰ visar att elevernas möjlighet att få stöd i moderna språk är begränsad eller obefintligt.

Meritpoängen för moderna språk läggs till och ökar det sammanlagda meritvärdet för elever vid ansökan till gymnasiet. Det innebär att avhopp från ämnet påverkar elevernas livschanser, till exempel när det gäller senare studier och i arbetslivet. Eleverna som fullföljer studierna i ämnet har däremot ökade chanser att komma in

⁴¹ Skolverket (2020 b). *Elever och skolenheter i grundskolan läsåret 2019/20. Beskrivande statistik*, dnr 5.1.1 2019:387, s. 10; Skolverket (2020 c). *Slutbetyg i grundskolan våren 2020*, s. 17.

⁴² Statistik för läsåret 2021–2022, Skolverket (2022 c). *Grundskolan - Moderna språk som språkval*. <https://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=moderna_sprak&p_ar=2021&p_hman=&p_lan_kod=&p_kommunkod=&p_skolkod=>>, hämtad 21 september 2022.

⁴³ Läsåret 2019/20 valde 91 procent av flickorna och drygt 87 procent av pojkarna i årskurs 6 att läsa moderna språk. Samma läsår var det 77 procent av flickorna och 70 procent av pojkarna i årskurs 9 som läste ämnet. Skolverket (2020 b), s. 10.

⁴⁴ Krigh, J. (2019). *Språkstudier som utbildningsstrategi hos grundskoleelever och deras familjer*. Avhandling, Uppsala universitet; Skolverket (2022 c).

⁴⁵ Krigh, J. (2019); Skolverket (2020 c), s. 17.

⁴⁶ Skolinspektionen (2010).

⁴⁷ Tholin, J. och Lindkvist A.-K. (2009), s. 31–32.

⁴⁸ Skolinspektionen (2010) s 21. Enligt 3 kap. 6–12 §§ skollagen (2010:800) är elevers rätt till särskilt stöd inte begränsat till vissa ämnen, utan gäller alla ämnen.

⁴⁹ Tholin, J. och Lindkvist, A.-K. (2009) s 32.

⁵⁰ Skolinspektionen (2010) s 21. Enligt 3 kap. 6–12 §§ skollagen (2010:800) är elevers rätt till särskilt stöd inte begränsat till vissa ämnen, utan gäller alla ämnen.

på en gymnasieutbildning och senare studier. Språkkunskaperna ger också större möjligheter i arbetslivet.⁵¹

Syfte och frågeställningar

Syftet är att bedöma kvaliteten i några delar av undervisningen i moderna språk inom ramen för språkval i grundskolan. En undervisning av hög kvalitet skapar möjligheter för elever att framgångsrikt delta i en alltmer globaliserad värld med många internationella kontaktytor. I ett sådant sammanhang är kommunikativ förmåga avgörande.

Granskningens syfte besvaras genom följande frågeställningar:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i moderna språk elever möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga (produktion och interaktion) så att de kan använda målspråket i olika sammanhang?
2. I vilken utsträckning skapar skolan förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet som ger elever reella möjligheter att fullfölja sina studier i moderna språk?

Bedömningen av skolornas arbete inom respektive frågeställning har skett mot Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier. Kvalitetskriterierna utgick ifrån kursplaner och vad forskning och beprövad erfarenhet visar är hög kvalitet inom de områden som granskas.⁵²

Avgränsningar

Granskningen har avgränsats till undervisningen och rektorns ansvar. Huvudmannens ansvarstagande för förutsättningarna för moderna språk undersöks inte särskilt i denna granskning.

Granskningen tog sikte på franska, spanska och tyska, vilka är de språk som huvudmannen ska erbjuda elever minst två utav inom språkvalet. Flera av de risker som beskrivits i tidigare avsnitt gäller generellt för moderna språk. Skolinspektionen har inte granskat undervisningen i de olika språken var för sig och kan därmed inte dra några slutsatser som gäller undervisningen i de olika språken. Granskningen har avgränsats till de delar i kursplanen för moderna språk som behandlar kommunikativ förmåga och som utvecklas i kommentarmaterialet till kursplanen.⁵³ Granskningen är inriktad mot grundskolan, främst årskurs 8 och 9.

Granskningens genomförande

Granskningen genomfördes under våren 2022 med hjälp av intervjuer, observationer och dokumentstudier. Skolorna besöktes under två dagar. Vid flera skolor, dock inte vid alla, skedde kompletterande intervjuer via videolänk.

Observationerna genomfördes i minst fyra undervisningsgrupper. De användes i första hand som underlag för de intervjuer som sedan genomfördes.

⁵¹ Betyg i moderna språk från gymnasieskolan är av samma anledning viktiga för att kunna konkurrera om platserna vid universitetet eller högskolan. Skolverket (2013).

⁵² Se vidare bilaga 2.

⁵³ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kursplaner, 5.6 Moderna språk; Skolverket (2022 a).

Intervjuerna genomfördes i form av gruppintervjuer med elever framför allt i årskurs 8–9, individuella intervjuer med elever som avbrutit sina studier i moderna språk, lärare som undervisar i ämnet samt med handledare för de skolor som haft fjärrundervisning. Dessutom hölls intervjuer med skolans rektor.

Intervjuerna, observationerna och den insamlade dokumentationen⁵⁴ låg till grund för de bedömningar som Skolinspektionen gjort av kvaliteten i skolornas arbete med undervisning i moderna språk.

Insamlat material har legat till grund för de verksamhetsbeslut som samtliga huvudmän och skolor har fått efter att skolbesöken genomförts. De allra flesta av verksamhetsbesluten innefattar beskrivningar av utvecklingsområden för skolorna samt rekommendationer för att utveckla skolans arbete. Mer information om granskningens genomförande finns att läsa i bilaga 1. I bilaga 2 finns granskningens bedömningsstöd och kriterier för bedömning av kvalitet.

I den här rapporten sammanfattar Skolinspektionen de viktigaste iakttagelserna som gjorts i samband med granskningen.

Urval

Granskningen har omfattat 34 grundskolor, 24 kommunala och 10 fristående. Urvalet var i huvudsak slumpmässigt och en variation av skolenheter vad gäller geografiskt läge, huvudmannatyp och kommutyp har eftersträvat. Dessutom har fyra skolor som ligger i områden med socioekonomiska utmaningar valts ut. Vilka skolor som ingick i granskningen framgår av bilaga 3. Ett kriterium för att kunna ingå i granskningen var att skolorna skulle bedriva undervisning i minst två av språken franska, spanska eller tyska inom ramen för språkval.

Begreppsförklaring

Moderna språk – Ämne i svensk skola samt en mer generell benämning på språk som talas idag.

Gällande ämnet moderna språk ska elever i grundskolan kunna välja mellan minst två av de moderna språken franska, spanska och tyska inom ramen för språkval. Dessa språk kan beskrivas som målspråk inom ämnet moderna språk. Eleverna ska få undervisning i språket senast i årskurs 6. Att läsa ett modernt språk är inte obligatoriskt, utan elever kan välja något av alternativen modersmål, svenska eller svenska som andraspråk (om eleverna i övrigt får undervisning i svenska respektive svenska som andraspråk), engelska eller teckenspråk.⁵⁵

Huvudmannen är skyldig att anordna undervisning i de språk som huvudmannen erbjudit som språkval, om sammanlagt minst fem elever på huvudmannens skolor har valt språket.⁵⁶ Huvudmannen ska utöver två av språken franska, spanska och tyska sträva efter att erbjuda fler moderna språk inom språkvalet.

Kommunikativ förmåga – Elevers förmåga att uttrycka sig och kommunicera, såväl skriftligt som muntligt på målspråket.

⁵⁴ Se bilaga 1 för information om vilka dokument som begärdes in.

⁵⁵ 10 kap. 4§ skollagen; 9 kap. 6 §, skolförordningen (2011:185).

⁵⁶ 9 kap. 7 §, 11 kap. 6 § skolförordningen; Skolinspektionens beslut dnr 2020:6187; Bilaga 1, 3 och 4 till skolförordningen.

Undervisningen i ämnet moderna språk ska ge eleverna möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. I den ingår såväl sociala som interkulturella och språkliga aspekter. Språkliga aspekter innefattar säkerhet gällande att behärska språkets form, det vill säga vokabulär, fraseologi, uttal, stavning och grammatik.

Interkulturell kompetens – Förmåga att reflektera över och förstå livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser i områden där språket används.⁵⁷

Med interkulturell kompetens menas förtrogenhet med den process där olika kulturer samverkar och lär av varandra. Det är en process som innebär givande och tagande, interaktion och ömsesidighet mellan olika kulturer som är inbegripna i processen.⁵⁸ Skolverket beskriver att sådana kunskaper är en förutsättning för att eleverna ska kunna förstå nyanser, referenser och även underförstådda betydelser i språket, till exempel i möten med människor eller i litteratur och i film. Genom arbetet med interkulturell kompetens får eleverna möjlighet att reflektera kring likhet och skillnader i språkområdena och sin vardag. Det kan handla om att se mönster, skillnader och likheter inom kulturer där målspråket används, men samtidigt att undvika kollektiva stereotyper. På det sättet finns en central koppling mellan värdegrundsfrågor och undervisningen i ämnet moderna språk.⁵⁹

Språkliga strategier – Tillvägagångssätt för att övervinna hinder i kommunikationen; metoder och handlingsätt att ta till när den språkliga förmågan inte räcker till. Strategierna kan vara medvetna eller omedvetna. Genom undervisningen kan eleverna få stöd i att öka sin medvetenhet om verkningfulla strategier, så att de kan öka möjligheterna att kommunicera.⁶⁰

Autentiskt material – Material som inte är framställt i undervisningssyfte. Det kan till exempel vara kommunikation med andra ungdomar via brev eller mail. Andra exempel är text från sociala medier, sportreferat, TV-serier, musik, tidningar eller annat.

Stöd – I den här granskningen innefattar begreppet stöd såväl sådan stimulans och ledning som alla elever ska ges i den ordinarie undervisningen som extra anpassning och särskilt stöd.

⁵⁷ Bodin, B. (2020). "Interkulturalitet i styrdokument". I: Skolverket (2020). *Språk och interkulturalitet*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-moderna-sprak/Grundskola/912-Sprak-och-interkulturalitet/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M3_GRGVX_01A_01_styrdokumentet.docx>. Hämtad den 22 september 2022.

⁵⁸ Bodin, B. (2020); Lahdenperä, P. (2003). "Goda interkulturella miljöer för elevers språk- och kunskapsutveckling". I: M. Olofsson (red.), *Symposium 2003. Arena andraspråk*. HLS förlag. <https://www.andrasprak.su.se/popolopoly_fs/1.84010.1333707376!/menu/standard/file/200_3_2_Lahdenpera.pdf>. Hämtad den 24 augusti 2020.

⁵⁹ Skolverket. (2021).

⁶⁰ Börjesson, L. (2022).

Detta visar granskningen

Skolinspektionen har granskat kvaliteten i grundskolors undervisning i ämnet moderna språk. Granskningen belyser undervisningen ur två perspektiv. Den första frågeställningen fokuserar på i vilken utsträckning undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla den kommunikativa förmågan och använda målspråket i olika sammanhang. Den andra frågeställningen fokuserar på i vilken utsträckning undervisningen ger eleverna möjligheter att fullfölja sina studier i moderna språk. Detta mot bakgrund av att det är möjligt att välja att läsa engelska, modersmål, svenska, svenska som andraspråk eller teckenspråk i stället för moderna språk inom ramen för språkvalet.

I detta avsnitt presenteras iakttagelser som Skolinspektionen bedömer som särskilt viktiga att lyfta fram. Här redovisas exempel från verksamheter som Skolinspektionen bedömt arbetar väl respektive mindre väl utifrån myndighetens kvalitetskriterier.⁶¹ I samband med denna redogörelse är det viktigt att komma ihåg att detta är en granskning av 34 skolor i landet och det går inte att utifrån våra resultat ge en representativ bild av landets skolor.

Samlad bild

Sammantaget visar vår granskning att majoriteten av skolorna behöver höja kvaliteten i undervisningen i moderna språk. På ungefär två tredjedelar av skolorna ser vi att undervisningen utifrån Skolinspektionens bägge frågeställningar behöver förbättras.

Skolinspektionen kan konstatera att undervisningen för att utveckla elevernas kommunikativa förmåga behöver förbättras. Undervisningen behöver i större utsträckning utgå från elevernas förutsättningar, intresse och behov. Elever behöver få använda språket på ett verklighetsnära och vardagligt sätt. Vidare behöver undervisningen i större utsträckning genomsyras av ett interkulturellt perspektiv som tar sin utgångspunkt i autentiskt material.

Skolinspektionen kan också konstatera att det faktum att ämnet är möjligt att välja bort har stor påverkan på den undervisning eleverna erbjuds. Granskningen visar att ämnet har en lägre status än andra ämnen. Eleverna får inte stöd i ämnet, utan möjligheten att välja bort det används i stället för att ge elever stöd. Lärare och rektorer säger att möjligheten att välja bort att läsa moderna språk har en negativ inverkan på arbetet med att utveckla undervisningen.

Det förekommer även att de fysiska förutsättningarna i form av schemaläggning och lokalernas utformning är sämre än för andra ämnen. Rektorn är inte alltid insatt i hur undervisningen bedrivs och följer sällan upp vare sig undervisningen eller orsaker till varför elever väljer bort att läsa moderna språk. Lärarna arbetar ofta ensamma och har få möjligheter att samverka med kollegor inom ämnet. Det har bland annat till följd att undervisningen inom en och samma skola kan vara av olika kvalitet. Rektorer på flera av skolorna behöver ta ansvar för att undervisningen ska hålla en lika hög kvalitet i samtliga klassrum oavsett vem som undervisar.

Gemensamt för de sex skolor som bedöms ha hög kvalitet inom båda frågeställningarna som denna granskning omfattar är att de har strukturer för kollegial sam-

---

⁶¹ Se bilaga 2.

verkan, en rektor som är engagerad i undervisningen i ämnet och följer upp undervisningen samt att ämnet betraktas som jämbördigt med andra ämnen när det gäller möjligheten att få stöd i ämnet.

Undervisningen för att lära eleverna kommunicera kan bli bättre

Den första frågeställningen Skolinspektionen har granskat är i vilken utsträckning undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla den kommunikativa förmågan och använda målspråket i olika sammanhang. Skolinspektionen bedömer att i 25 av de 34 granskade skolorna behöver arbetet i detta avseende utvecklas för att motsvara myndighetens kriterier för hög kvalitet.

Fokus när det gäller utvecklingsområden som Skolinspektionen identifierat ligger på att kommunicera mer på målspråket, utveckla arbetet med den interkulturella kompetensen, utgå från elevers intresse, behov och förutsättningar samt att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Eleverna ges begränsade möjligheter att kommunicera på målspråket

En förutsättning för att eleverna ska kunna utveckla sin kommunikativa förmåga är att de ges rika tillfällen att använda målspråket. När det gäller moderna språk kommer elever inte alltid i kontakt med målspråket utanför klassrummet och det är därför av stor betydelse att elever ges möjlighet att möta, producera och interagera på målspråket i klassrummet.⁶² Cirka två tredjedelar av de granskade skolorna behöver utveckla arbetet med att kommunicera på målspråket.

Granskningen visar att det finns lärare som inte alls pratar på målspråket under lektionerna. Det vanligaste är dock att lärarna växlar mellan målspråket och svenska, de förklarar till exempel grammatik på svenska men pratar också en del på målspråket. Det finns dock lärare som konsekvent pratar på målspråket och de använder olika strategier för att få eleverna att förstå. Eleverna säger med få undantag att lärarna pratar för lite på målspråket. Lärare säger att det är en svår avvägning att bedöma hur mycket de ska använda målspråket för att inte tappa elevernas uppmärksamhet. Det finns dock lärare som säger att de kan använda målspråket väldigt mycket under förutsättning att de är lyhörda och fångar upp om eleverna inte förstår vad de säger. De säger att det gäller att uttrycka sig på andra sätt om eleverna inte verkar förstå till exempel med kroppen, på engelska eller med hjälp av sånger.

Det varierar mellan undervisningsgrupperna på skolorna hur mycket eleverna får använda målspråket. Ofta hälsar lärarna på målspråket och eleverna svarar på målspråket. Såväl lektionsobservationer som intervjuer visar att användandet av målspråk ofta är begränsat till vissa teman eller fraser. Till exempel är det vanligt att alla elever får säga något om vädret, datum eller sin klädsel i början av lektionen. Läraren ställer ibland samma fråga till samtliga elever i undervisningsgruppen, till den ena efter den andra.

Ofta får eleverna skriva ner vad de ska säga utifrån frågor i läroboken och sedan läsa upp det. Eleverna får sällan träna sig på att uttrycka sig utan att först ha skrivit

---

⁶² Nilsson, T. (2018), s 3.

det de ska säga, alternativt läsa en färdigproducerad text innantill. Eleverna säger att det är vanligast att de ska säga eller skriva det läraren förväntar sig och inte något de själva vill uttrycka. De uppger att de skulle vara mer motiverade om de fick använda språket mer och om de fick prata mer utan att först ha skrivit ner vad de ska säga. En elev säger: "Jag hade lärt mig mer om jag fick använda språket som det används på riktigt". Eleverna menar att de kan få ganska bra betyg i moderna språk utan att egentligen kunna prata eller skriva det de själva verkligen vill uttrycka. Det har dock inte ingått i detta granskningsuppdrag att titta på betygssättningen.

Det finns lärare som menar att det är viktigt att få eleverna att förstå att de inte kan uttrycka vad de vill med det lilla ordförråd de har. Å andra sidan finns det också i granskningen lärare som menar att det är viktigt att eleverna får känna att de kan uttrycka det de själva vill och att lärarna då får hjälpa dem med att hitta strategier för att göra sig förstådda. Dessa lärare menar att en viktig grundbult för att göra eleverna motiverade är att de får uttrycka det de själva vill och att de med det ordförråd de hittills har kan göra sig förstådda både muntligt och skriftligt.

I samband med observationer framkommer att det finns grupper där eleverna i hög utsträckning får kommunicera på målspråket. Till exempel pågår i några klassrum "speed dating" där alla elever får prata med alla andra helt fritt en kort stund. I något klassrum tränar eleverna på att förklara vägen för varandra på franska. De kryssar mellan utställda hinder och pratar hela tiden med varandra på målspråket. Även om granskningen visar att målspråket ofta talas i låg utsträckning under lektionerna framgår alltså att det finns metoder för att se till att det används mer frekvent.

Det saknas ofta vardaglig och verklighetsnära användning av målspråket

Det är relativt ovanligt att eleverna använder språket i autentiska situationer, det vanligaste är av läromedlet styrda muntliga eller skriftliga övningar. Lärare och elever beskriver att innehållet i läroböckerna snabbt blir föråldrat och inte alltid är så intressant för eleverna. Det är också vanligt att olika kapitel i läroboken avhandlas på exakt samma sätt hela tiden oavsett innehåll i kapitlet. Elever uppger i intervjuer att det i sak skulle kunna vara ett innehåll som är intressant för dem, men det tappas bort för att det alltid behandlas på samma sätt, med samma moment under lektioner och samma typ av läxor.

Det finns också klasser där lärare och elever beskriver att de har kontakter med elever i ett område som talar målspråket via e-post, tittar på nyhetsprogram eller tv-serier från målspråksområden, bjuder in studenter med målspråket som modersmål med mera. Eleverna beskriver att detta gör undervisningen mer relevant och spännande och att det därmed ökar deras motivation.

Det finns elever som har större kunskaper i ämnet än vad läraren känner till, eftersom de skaffat sig kunskaper på annat sätt eller med andra kontakter. Eftersom de kunskaperna inte har med vad de förväntas uttrycka i skolan att göra berättar de inte det för lärarna. En elev berättar att hen spelar mycket på datorn och då har skaffat sig spelkompisar främst i målspråkslandet. Hen har efterhand börjat kommunicera mer och mer med dem hen spelar med och behärskar numera målspråket så gott som flytande. Det har hen dock inte berättat för sin lärare, eftersom det ju inte är skolkunskap eller skolspråket.

Interkulturella aspekter genomsyrar inte undervisningen

En viktig och integrerad del av undervisningen i moderna språk är att arbeta med att utveckla interkulturell kompetens. Läroplanen anger att det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald.⁶³ Den interkulturella kompetensen är viktig för att förstå språket i sitt sociala sammanhang. I detta arbete ingår att belysa, bejaka och problematisera de olika kulturyttringar som finns i målspråksområden. I mötet med talat språk och texter ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen.⁶⁴

Arbetet med att stärka elevernas interkulturella kompetens sker med varierande kvalitet mellan och inom de granskade skolorna. Av granskningens 34 skolor bedöms 13 ha hög kvalitet avseende detta. Övriga skolor behöver utveckla arbetet med att ett interkulturellt perspektiv ska genomsyra undervisningen. Lektionsobservationer och intervjuer med lärare och elever visar att det förekommer att både den kultur som finns i målspråksområden och de kulturyttringar som finns i Sverige kan bli schablonmässigt och stereotypt beskrivna. Till exempel kan läroböcker och lärare referera till kulturyttringar i Barcelona som generella kulturyttringar för hela målspråksområdet trots att spanska är officiellt språk i skilda delar av världen med olika traditioner och levnadsvillkor. Det svenska julfirandet beskrivs som en självklar gemensam tradition och elever säger att de inte känner igen sig i läroböckers beskrivning av att alla firar högtider såsom till exempel jul och påsk på samma sätt när de bor i Sverige. Det finns i de granskade skolorna exempel där arbetet bedrivs med god kvalitet och genomsyrar undervisningen. I dessa verksamheter ingår så gott som undantagslöst att göra jämförelser mellan de kulturer som eleverna nu lever i, andra erfarenheter och kultur i de områden där målspråket talas.

I arbetet med att belysa olikheter mellan olika områden där målspråket talas ingår också att reflektera om likheter, skillnader och nyanser kring hur man uppträder och tänker. Det räcker inte att bara belysa seder kring hur exempelvis helger firas. I några skolor där det interkulturella perspektivet genomsyrar undervisningen försöker lärarna på olika sätt, till exempel via internet, se till att eleverna får kontakt med elever i områden där målspråket talas. Exempel på saker som belyses är olikheter i hur man betar sig, är artig, dejtar, inställning till döden med mera. I dessa verksamheter uppskattar eleverna att de får tala om, och får reda på, hur människor i områden där målspråket talas tänker och lever. På några av skolorna med elever från olika målspråksområden använder lärarna elevernas skiftande erfarenheter för att utveckla förståelsen för likheter och olikheter. Dessa erfarenheter används också för att stärka elevernas kommunikativa förmåga genom att de får prata om detta på målspråket. Många av eleverna säger att de blir mer intresserade och motiverade för språkstudierna när de hör andra elever berätta om sina erfarenheter från målspråksområden.

I ett flertal av verksamheterna genomsyrar inte ett interkulturellt perspektiv undervisningen. Interkulturella aspekter blir inslag i undervisningen som då och då berörs, företrädesvis då läroböcker har avsnitt om olika länder. Elever i dessa verksamheter efterlyser ofta att undervisningen mer ska genomsyras av hur människor

⁶³ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, kap. 1.

⁶⁴ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kursplaner, 5.6 Moderna språk.

lever, tänker och uppför sig i andra länder. Lärarna i dessa skolor använder i låg utsträckning autentiskt material – de uppger att det blir för mycket arbete alternativt att det är för stort ansvar att låta eleverna ha kontakt med elever i områden där målspråket talas.

Vid lektionsobservationer ser Skolinspektionen exempel på att de interkulturella inslagen kan vara marginella eller inte upplevas som viktiga för eleverna. Till exempel under en lektion då eleverna arbetar med Schweiz utifrån text i läroboken behandlas begreppet armékniv. I intervjuer efteråt säger elever att det är ett exempel på begrepp de inte riktigt kan se vad de kommer att ha för nytta av. Någon av eleverna lyfter också att hen vet att kvinnorna fick rösträtt väldigt sent i Schweiz och att det hade varit mer intressant att prata om.

Skolinspektionen kan konstatera att arbetet med att stärka elevernas interkulturella kompetens ibland tenderar att bestå av enstaka moment då man avhandlar företeelser i målspråkstalande områden. Frekvent lyfter elever i intervjuer att det skulle bli mer intressant att studera ämnet om de fick tala mer på djupet om hur människor i olika områden där målspråket talas tänker och tycker. De efterlyser att "man ska lyfta in omvärlden i klassrummet". Flera lärare och rektorer lyfter också detta som ett område som borde utvecklas mer.

Lärares solitära tillvaro försvårar utvecklingen av undervisningen

Många av de lärare som ingår i granskningen saknar arenor för samverkan och kollegialt lärande. De är ofta solitära och planerar undervisningen ensamma utan stöd av kollegor. Det finns många bakomliggande orsaker till att tid för kollegial samverkan för lärare i moderna språk saknas. Det kan vara så att lärarna är på skolan bara två dagar och att tiden behövs till lektioner, förberedelser och annat arbete i direkt anslutning till undervisningen. Det kan också vara så att lärare i moderna språk är lärare också i ett annat, större ämne – till exempel engelska eller svenska. Då är det inte ovanligt att tid för ämnessamverkan läggs på det större ämnet.

Vidare visar granskningen att undervisningens genomförande och kvalitet ser olika ut inte bara mellan skolor, utan också inom skolor. En stor del av genomförandet av undervisningen vilar på hur undervisning i moderna språk traditionellt har genomförts och är starkt bunden till läroböcker. Stoffet i läroboken behandlas på samma sätt avsnitt efter avsnitt. Granskningen visar att som en följd av att ämnestid för lärarna saknas, eller är liten, har de inte heller stöd i varandra när det gäller att reflektera över och välja arbetsformer. Den solitära tillvaro många språklärare för i sin profession ökar därmed risken för att det oreflekterat blir traditioner som styr undervisningens upplägg. Denna risk ökar enligt lärare och rektorer av att det finns många obehöriga språklärare som i än högre utsträckning kan fastna i gamla mönster för hur språkundervisning ska bedrivas.

Lärare säger i intervjuer att de inte har tid och möjlighet att sätta sig in i aktuell forskning eller beprövad erfarenhet för att koppla detta till sin undervisning. Dock visar granskningen att det ser annorlunda ut för de skolor som deltagit eller deltar i Skolverkets satsning *Språksprånget*. Dels bygger det materialet på forskning och beprövad erfarenhet, dels förutsätter det, och utgår från, kollegial samverkan.

Stöd från hemmet avgörande för hur, och om, elever lyckas med studierna

I intervjuer framkommer att det vilar ett stort ansvar på eleverna och det stöd de kan få hemma för att klara studierna i moderna språk. Elever, lärare och rektorer på de flesta av de granskade skolorna anser att moderna språk är ett "läxtungt" ämne och stöd i skolan erbjuds oftast inte. Det finns elever som säger att de får mycket stöd hemma, men också elever som säger att ingen hemma är engagerad i deras studier och att de därför inte klarar studierna i moderna språk så bra. Det förekommer att lärare säger när elever "kommit efter" att det bara är att gå hem och sätta sig på sin kammare och "läsa igen".

I flera skolor tar eleverna upp att de har problem med glosläxor. De menar att det bara tas för givet att de ska lära sig glosor i en lista hemma. Ingen har egentligen förklarat varför de ska lära sig just glosor utantill. De har inte heller fått någon hjälp med strategier för hur man kan lära sig glosor. De menar att om de förstod varför och hur de ska lära sig glosorna skulle det vara lättare att vara motiverad att lära sig dem.

Att se sig själv som en framtida användare av målspråket är enligt studier viktigt för att öka motivationen för studierna i moderna språk. En tydlig iakttagelse i granskningen är att inställningen till ämnet moderna språk varierar beroende på om skolan ligger i ett område med högre eller lägre studietradition (sett till föräldrarnas erfarenheter). Enligt rektorer och lärare i skolor som ligger i områden där många föräldrar inte själva har studerat ett modernt språk eller där det sällan finns någon bild av eleverna som kommande målspråksanvändare är det mer självklart för elever att de kan lämna studierna i moderna språk. Många elever i dessa områden säger att de inte förstår nyttan av att studera moderna språk. I granskade skolor där föräldrarna har en högre studietradition är det tvärtom så att eleverna säger att föräldrar förväntar sig att de ska lära sig ytterligare språk och inte accepterar att de hoppar av studierna. Elever i den typen av område kan beskriva hur de redan har nytta av språket, eftersom de ofta åker till målspråksområden med familjen. Flera elever beskriver till exempel att de har hus i Spanien eller brukar åka skidor i Alperna. Då är det bra att kunna tala med människor där. Inte sällan uppger elever i skolor med goda socioekonomiska förutsättningar att de valt språk efter vad deras föräldrar har läst för att kunna få stöd hemifrån.

Skolinspektionens granskning visar också att det finns skolor som lägger upp studierna på annat sätt – bland annat för att minska pressen på att det krävs stöd hemma för att kunna studera ämnet – även om det inte är vanligt. På dessa skolor beskriver lärare och rektor att de ger läxor där eleverna uttryckligen förväntas hjälpa varandra i stället för att förlita sig på att eleverna kan få hjälp i hemmen med läxan. Eleverna kan få i uppdrag att tillsammans kunna presentera något inom ett visst område – till exempel om språkgruppen håller på med årstider presentera hur det ser ut med årstider i målspråksområden, hur fester firas i anslutning till olika årstider och så vidare. Eleverna skapar tillsammans med läraren en lista med ord att använda som eleverna sedan tar med när de arbetar med läxan. Lärarna och rektorer menar att då måste eleverna lära sig glosor, men inte genom att lära in en lista, utan genom att sätta dem i ett sammanhang. Eleverna uppmuntras att arbeta tillsammans med läxan och förbereda presentationen ihop – på det sättet behöver eleverna inte vara beroende av föräldrars möjlighet att hjälpa dem.

På ett fåtal av de skolor som deltagit i granskningen finns också möjlighet att få läxhjälp i moderna språk av lärare efter ordinarie undervisningstid.

Elevernas förutsättningar och intressen är sällan en utgångspunkt i undervisningen

Forskning visar att elevers motivation, intresse och möjlighet att klara studierna ökar om undervisningen tar hänsyn till deras förutsättningar och behov.⁶⁵ Granskningen visar att undervisningen i hög utsträckning utgår från läroböcker utan att ta hänsyn till aktuell elevgrupps förutsättningar eller ge eleverna möjlighet att vara delaktiga i hur undervisningen läggs upp.

På många av de granskade skolorna förekommer att lärare och rektorer lyfter att anpassning till elevers förutsättningar och behov är ett område de behöver utveckla mer. Eleverna beskriver ofta att de vill att undervisningen ska vara mer anpassad och ta upp saker som de tycker är intressanta. Samtidigt är det en självklarhet för dem att det som tas upp i läroboken är det som ska avhandlas. Däremot säger de ofta att boken inte är intressant eller är förlegad. Lärarna instämmer i att det är ett problem att det material de har tillgång till snabbt blir gammalt och eventuellt ointressant för eleverna.

Granskningen visar att möjligheten att få stöd är begränsad när det gäller moderna språk. De extra anpassningar som eventuellt görs är ofta av generell karaktär och har ingen koppling till just ämnet moderna språk. I flera skolor finns ett system med att eleverna ska hinna med kursen för respektive årskurs och om de har kommit efter får de själva arbeta ikapp. Vid något tillfälle sitter ett par elever som "missat kursen" i samma klassrum som övriga elever, men arbetar självständigt och deltar inte i de kommunikativa övningar resten av undervisningsgruppen genomför. För de elever som tycker att undervisningen är för lätt och som behöver extra utmaningar erbjuds oftast ytterligare övningar i övningsböcker, alternativt att läsa någon skönlitterär bok. Extra utmaningar med kommunikativa inslag eller som innebär något annat än självstudier är ovanliga.

Skolor ser sällan annat modersmål som en tillgång

Granskningen visar att lärare och läroböcker ofta förutsätter att elever måste lära sig målspråket från svenskan. Lärarna ser sällan elevernas eventuella kunskaper i annat språk (förutom engelskan) som en tillgång. Det förekommer till och med att en del lärare i intervjuer ifrågasätter om det är lämpligt att eleverna läser ett modernt språk när de har ett annat modersmål och eventuellt inte kan svenska så bra.

Undantag från detta finns dock. I ett par av skolorna med stort antal elever med annat modersmål ser lärarna elevernas modersmål som en tillgång. Elever beskriver där hur de kan gå via sitt förstaspråk för att lära sig det moderna språket de läser. En elev beskriver sina kunskaper i modersmålet som sin hemliga superkraft när det gäller att lära sig målspråket. Hen beskriver att hen ibland tar vägen via sitt modersmål för att kunna veta hur hen ska uttrycka sig på målspråket. En elev som läser spanska berättar att hen har albanska som modersmål och att språken liknar varandra. Hen tänker ofta ut grammatiska strukturer på albanska och stoppar sedan in spanska ord. "Så blir det lättare" säger hen. Läraren är väl medveten om att eleven gör så och uppmuntrar både den eleven och andra att använda sig av strukturer från sitt förstaspråk när det är möjligt.

---

⁶⁵ Håkansson, J. och Sundberg, D. (2012).

Många lärare skapar ett tillåtande klassrumsklimat

Granskningen visar att i de allra flesta verksamheter är klassrumsklimatet ändamålsenligt för elevernas kunskapsutveckling i moderna språk. Eleverna uppger att lärarna arbetar mycket för att de ska våga uttrycka sig och att det inte gör något om "det blir fel". I de fall eleverna får tillfälle att kommunicera på målspråket har lärarna ofta strategier för att hjälpa dem – till exempel att först låta eleverna prata två och två för att de inte ska vara rädda att uttrycka sig på målspråket när de så småningom pratar i större grupper. Även om eleverna ofta möts med respekt och intresse används dock sällan eventuella felsvar som en viktig del av lärandet. Detta trots att lärare förmedlat till elever att det är okej att svara fel och att man lär sig genom det.

Språkgrupperna består nästan undantagslöst av elever från olika klasser och lärarna beskriver att de får lägga ner ganska mycket energi initialt för att överbrygga den blyghet eleverna eventuellt kan känna inför att prata med och arbeta med kamrater som de inte känner så väl.

Det är vanligt att lärarna har strategier som de delger eleverna för hur de kan tänka när språket inte räcker till. Det kan handla om att använda kroppsspråk, referenser i musik som man kan nynna, relatera till engelska, försöka hitta verbet om det är ett substantiv eller vice versa. Det är också vanligt förekommande att lärarna ger eleverna formeluttryck (ofta skriver de på tavlan), till exempel böjningar av verben att göra, vilja och så vidare som stöd för eleverna i hur de kan uttrycka olika saker. Lärare och elever säger att detta underlättar för eleverna att våga uttrycka sig på målspråket.

På ett fåtal skolor i granskningen finns dock också undervisningsgrupper där klimatet inte alls är ändamålsenligt, där oron är stor och läraren inte har ledningen i klassrummet. I några av dessa grupper uttrycker eleverna oro för om de kommer få tillräckligt med kunskap med sig för att klara senare studier.

Förutsättningar för en undervisning som ger eleverna möjligheter att fullfölja sina studier i moderna språk

Den andra frågeställningen i granskningen handlar om skolornas arbete för att skapa förutsättningar för eleverna att fullfölja sina studier i moderna språk. På 26 av de 34 granskade skolorna har Skolinspektionen identifierat utvecklingsområden kopplat till denna frågeställning. Dessa relaterar ofta till möjlighet för eleverna att få stöd i ämnet, lärares möjlighet att ha kollegial samverkan och få relevant kompetensutveckling samt rektorns engagemang och uppföljning av ämnet.

Även om Skolinspektionen således bedömer att drygt två tredjedelar av skolorna behöver utveckla arbetet inom denna frågeställning är variationen mellan skolorna stor.

Ämnets status påverkas av rektorns engagemang

Det är tydligt att de allra flesta av de intervjuade eleverna inte anser att moderna språk är ett lika viktigt ämne som många andra skolämnen. De ämnen som ibland benämns som kärnämnen – engelska, matematik och svenska – är de ämnen som eleverna anser är viktigast. De uppfattar att statusen för moderna språk är lägre än

för många andra ämnen. Elever uppfattar att de ämnen där det krävs godkänt betyg för att gå vidare till gymnasiet är viktigare än moderna språk.

Eleverna säger ofta att de läser moderna språk för meritpoängen, för gymnasiet eller för att föräldrarna tycker att det är självklart, sällan för att kunskaper i ämnet i sig är viktigt. De saknar ofta en bild av sig själva som framtida användare av målspråket och skolan arbetar generellt sett inte med att förmedla en sådan bild till dem. De elever som har en bild av sig själva som framtida användare av språket har ofta fått denna genom resor till målspråksområdet eller genom föräldrars kontakter med målspråkstalande människor.

Oftast säger de intervjuade rektorerna att ämnet har samma status som andra ämnen. Rektorerna och lärarna beskriver också att vissa insatser gjorts för att elever ska förstå vikten av moderna språk. Till exempel är det vanligt att skolor gjort en informationsfilm om de olika språken som visas för elever i årskurs fem inför språkvalet.

Lärarna i moderna språk har, som tidigare beskrivits, sällan möjlighet till kollegial samverkan. Det förekommer också att moderna språk ligger "konstigt" på schemat, det vill säga ligger i långa pass eller ligger först eller sist på dagen. Till exempel kan en liten skola behöva koncentrera undervisningen under två dagar i veckan när lärarna är på plats på skolan. Det kan då bli långa undervisningspass oavsett vad lärare och elever tycker om det.

Även om det är ovanligt förekommer det också att de fysiska förutsättningarna för undervisningen i ämnet inte är gynnsamma. Till exempel sitter eleverna i en skola i gradäng utan skrivmöjlighet på lektionerna i moderna språk och läraren får klättra och kryssa för att kunna nå dem.

Trots att rektorerna beskriver att de värderar moderna språk som vilket annat ämne som helst, visar vår granskning att det är vanligt förekommande att rektorerna i praktiken agerar på ett sätt som indikerar att ämnet prioriteras ned jämfört med andra. Många lärare säger att det i mindre grad fokuseras på moderna språk än på andra ämnen. Rektorerna relaterar ofta till covid-19 och menar att uppföljning och utveckling av undervisningen har blivit lidande under denna period och då kanske moderna språk inte är det första ämnet de fokuserar på.

I några skolor har man tagit av tiden för moderna språk för sina profilämnen (musik och matematik). Även om det är tillåtet menar lärarna att det blir en signal att ämnet inte är så viktigt.

Att det är möjligt att välja bort att läsa moderna språk lyfts vid de flesta verksamheter fram som något som påverkar ämnets status negativt. Veldig många lärare och rektorerna som intervjuats ser positivt på om ämnet skulle bli obligatoriskt och inte skulle gå att välja bort. De menar att man då skulle behöva "tänka till" om hur undervisningen genomförs och i vilken mån olika former av stöd erbjuds (se nedan).

I granskningen finns rektorerna som genom sitt engagemang för undervisningen i moderna språk visar att ämnet har samma prioritet som övriga ämnen. I dessa skolor får lärarna kompetensutveckling i ämnet, det finns samverkansforum för lärarna och möjligheterna för eleverna att få stöd i ämnet är desamma som för andra ämnen.

Möjligheter till kompetensutveckling och kollegial samverkan saknas ofta

Som tidigare nämnts saknas i flera av de granskade verksamheterna möjligheten till kollegial samverkan mellan lärare i moderna språk. Det kan till exempel bero på att läraren är ensam om att undervisa i sitt språk på skolan eller att tid för samverkan läggs på andra ämnen. Detta påverkar lärarnas möjligheter att ta del av kompetensutveckling och tillsammans utveckla undervisningen. Den kompetensutveckling de erbjuds är ofta av allmändidaktisk karaktär och sällan inriktad specifikt på ämnesdidaktik för moderna språk eller att utveckla kunskaperna i aktuellt språk. Rektorn har sällan kunskap om vilka kompetensutvecklingsbehov lärarna i moderna språk har och lärarna tycker ofta att det inte är någon mening med att påtala det – utrymmet för kompetensutveckling är ändå litet, både när det gäller tid och kostnader.

Dock lyfter såväl rektorer som lärare i skolor som arbetat med Skolverkets kompetensutvecklingssatsning *Språksprånget* att detta material och arbetssätt är väl fungerande och har fått genomslag i skolornas undervisningspraktik. Lärarna beskriver att denna kompetensutveckling kräver att de samverkar och tillsammans kontinuerligt utvecklar undervisningen. Såväl rektorer som lärare påpekar också att denna satsning inte kostar någonting och borde vara möjlig att erbjuda på fler skolor. Granskningen visar dock att satsningen inte är känd på alla skolor.

Obehöriga lärare har ofta stöd av en behörig, men upplever sig ändå som lämnade ensamma ibland. Vikarier är sällan delaktiga i arbetslag eller ämneslag, oavsett om de arbetar relativt länge på en skola. Det finns några få exempel på verksamheter där eleverna under flera år undervisats av obehöriga lärare. Trots att tjänster har annonserats ut har inga behöriga sökt. Elever, lärare och rektorer beskriver att det på ett mycket tydligt sätt påverkat elevernas kunskapsutveckling negativt.

Elever får inte stöd, vilket riskerar att leda till avhopp

Lärarna arbetar ibland med extra anpassningar, men de är då oftast av generell karaktär och inte kopplade till just detta ämnes karaktär och genomförande. Lärarna säger att de är väldigt ensamma i arbetet med elever i behov av stöd inom ämnet. Eleverna uppger att det ofta helt och hållet är elevernas eget ansvar att "arbeta ikapp" om de kommit efter. De säger att läraren ibland talar om vad det är de ska arbeta ikapp med, men sedan får de göra det bäst de kan på egen hand. Det finns lärare som uttrycker att det bara är för eleverna att gå in i det egna rummet och koncentrera sig och "arbeta ikapp".

Lärare uppger ofta att det inte är någon idé att på skolan lyfta elevers eventuella stödbehov i ämnet moderna språk. De säger att det ändå inte är möjligt för eleverna att få stöd i ämnet. Det innebär att det hos skolläring och elevhälsa saknas kännedom om att det finns elever som är i behov av stöd i ämnet. Bara i sju granskade skolor finns ett etablerat arbetssätt för att upptäcka och tillgodose stödbehov hos eleverna.

Skolinspektionen har intervjuat elever som valt bort att läsa moderna språk på de granskade skolorna. I dessa individuella intervjuer säger ofta eleverna att det troligtvis hade gjort skillnad för deras beslut att välja bort språket om undervisningen hade varit annorlunda eller om de fått mer stöd. Det individuella ansvaret för studierna i moderna språk är ett tydligt problem för elever som inte har möjlighet att få

hjälp hemma. Dessa elever tycker att det är problematiskt att moderna språk är ett läxtungt ämne.

Granskningen visar att möjligheten att välja bort ämnet används som ersättning för att erbjuda eleverna stöd i ämnet. Det förekommer också att lärare uttrycker att moderna språk inte är för alla elever, utan ämnet finns för eleverna med ”språköra” och fallenhet för det.

Skolor saknar en samlad bild av anledningarna till avhopp

Under intervjuer framkommer att rektor och lärare på individnivå vet varför olika elever hoppar av, men någon systematisk analys av avhopp och koppling till undervisningens kvalitet presenteras sällan. Detta innebär att analyser av varför elever väljer bort att läsa moderna språk inte utgör ett underlag för att utveckla undervisningen. Lärarna får inte någon återkoppling på vad avhopp kan bero på och åtgärder sätts inte heller in för att motverka avhopp. I 29 av skolorna har Skolinspektionen identifierat ett behov av att regelbundet följa upp och analysera skälen till att elever vill hoppa av studierna i moderna språk.

Rutiner för omval finns och eleverna får delvis information om vad avhopp innebär

På de granskade skolorna finns det vanligen tydliga rutiner för omval inom ramen för språkval. Dessa innefattar att eleverna får information om vad avbrutna studier i moderna språk innebär för framtida studier och möjlighet att komma in på gymnasiet. Rutinerna innefattar ofta samtal med mentor och lärare i moderna språk samt en blankett som ska fyllas i av vårdnadshavare och rektor. En skärpning gällande rutiner tycks generellt ha skett de senaste 5–10 åren. Däremot är det inte självklart att denna information också innebär att eleverna får veta vad det kan betyda för deras kompetens när det gäller språkkunskaper.

Elever menar att det ofta är information om meritpoäng som dominerar informationen. Några elever som valt bort att läsa moderna språk säger att en fördjupad diskussion om vad det innebär också på andra plan, exempelvis gällande framtida livs- och karriärschanser eller möjlighet till ökad förståelse för sin egen och andras kulturer eventuellt hade kunnat ha en positiv inverkan på deras vilja att välja bort ämnet.

Varför hoppar elever av moderna språk?

Som tidigare berörts i denna rapport har elevernas möjlighet att få stöd i hemmet stor betydelse för deras möjligheter att lyckas i studierna. En vanlig orsak till att eleverna väljer bort att läsa ett modernt språk är svårigheter antingen i något annat ämne eller i moderna språk. Det förekommer att elever klarar studierna i moderna språk bra, men ändå byter bort det för att de har svårigheter i ett annat ämne. Till exempel möter Skolinspektionen en elev som har betyget B i sitt moderna språk, men som ändå väljer bort det för att få extra tid för svenska eller engelska.

Att hoppa av moderna språk och därmed få extra undervisning i svenska eller engelska anses ofta vara ett sätt att få stöd i dessa ämnen. Elever säger att de behöver den extra tiden för engelska eller svenska för att nå målen i dessa ämnen och att de annars inte får tillräckligt med stöd.

Skolinspektionen har mött elever som hellre skulle välja bort till exempel fysik för att de har svårt att klara av det ämnet, ”men det går ju inte”.

Vår granskning visar att det är stora skillnader i inställningen till att inte läsa moderna språk mellan olika skolor. Till delar handlar det om traditioner hemifrån. Elever i områden med hög studietradition kan exempelvis säga att det inte ens skulle vara någon idé att lyfta den frågan: ”det skulle pappa aldrig gå med på”. Granskningen visar också att det i dessa skolor är relativt sällsynt att elever väljer bort moderna språk.

I skolor med mer blandad studietradition eller med större socioekonomiska utmaningar är frågan om att välja bort att läsa moderna språk mer levande. Till exempel finns det i granskningen exempel på glesbygdsområden där moderna språk enligt lärarna och rektorn ofta anses vara onödigt i hemmen – eleverna ska ändå jobba i skogen eller vara kvar i trakten. Ämnet uppfattas därför inte alltid som angeläget för dessa elever.

I flera skolor i områden med socioekonomiska utmaningar säger eleverna att det är lätt att välja bort ämnet. Både elever och vårdnadshavare får information om vad det innebär för framtida studier, men menar att ”det handlar om att klara skolan nu, det får bli en fråga längre fram”.

Det finns dock i granskningen också skolor i områden med socioekonomiska utmaningar där en stor andel – eller alla – elever läser moderna språk. Då handlar det undantagslöst om rektorns och lärares inställning. De menar att alla ska få den möjligheten både när det gäller kompetens i språk och de extra meritpoäng det ger att läsa ämnet modernt språk. En av rektorerna uttrycker tydligt att möjligheten att välja bort moderna språk är negativ, men det förstärker vikten av skolans kompensatoriska uppdrag i den typen av områden. Hen frågar sig ”Varför skulle inte våra elever få de möjligheter andra elever får? Det är orättvist”.

Skolor arbetar inte med jämställdhetsfrågor inom moderna språk

Det framgår att jämställdhet inte är en fråga som skolorna arbetat med inom moderna språk. Lärarna kan konstatera att det generellt finns skillnader mellan pojkars och flickors resultat, men vet ofta inte hur det ligger till i dagsläget på den egna skolan.

Lärare och rektorer uppger att de inte har reflekterat över eller analyserat om det finns mönster i resultaten i moderna språk mellan olika elevgrupper, såsom kön eller elever med annat modersmål än svenska. Någon analys av varför resultaten ser ut som de gör avseende kön finns sällan. Många lärare och rektorer beskriver att olika resultat endast kan kopplas till enskilda individers prestationer och inte till att undervisningens upplägg och utförande till exempel kan passa olika grupper av elever olika bra. Eleverna säger sig sällan se några skillnader som är kopplade till köns-tillhörighet när det gäller aktivitet under lektionerna eller betygsresultat. De säger oftast också att det är en fråga som ligger på individnivå. Skolinspektionen har inte funnit stöd för att skolorna arbetar med jämställdhetsfrågor inom ämnet i moderna språk. Ofta säger lärare att de pratat om frågan, men inte kommit fram till några konkreta åtgärder.

Såväl rektorer som lärare kan i intervjuerna resonera kring mönster avseende kön eller socioekonomisk bakgrund, men har inte uppföljningar eller analyser från den egna skolan eller den egna elevgruppen att basera uttalandena på. Skolinspektionen vill påtala att om strukturella mönster inte analyseras och beaktas är det svårt att göra något åt dem.

Vad har skolor med god kvalitet inom området gemensamt?

Nedan följer en beskrivning av hur de skolor som i hög utsträckning möter myndighetens uppsatta kvalitetskriterier arbetar. Beskrivningen utgår ifrån några gemensamma drag för dessa skolor, men i detalj finns det naturligtvis skillnader i tillvägagångssätt.⁶⁶

Skolinspektionen ser att skolorna med god kvalitet i denna granskning har vitt skilda förutsättningar. Det finns skolor som ligger i områden med goda socioekonomiska förutsättningar och har stark utbildningstradition hos föräldrarna, men det finns också skolor med andra förutsättningar. Till exempel ligger en av skolorna i ett område med stora socioekonomiska utmaningar och en hög andel elever med olika modersmål. Det finns också en skola som är kommunens enda högstadieskola och som hittat samarbetspartners utanför kommungränsen.

Gemensamt och kännetecknande för dessa skolor med goda arbetssätt är att rektorn har stor insikt i och engagemang för undervisningen i moderna språk. Lärarnas villkor avseende kompetensutveckling, kollegial samverkan och andra förutsättningar är jämförbara med lärare i andra ämnen. Skolan har oftast deltagit i Skolverkets kompetensutvecklingsinsatsning *Språksprånget*.

Samtliga elever läser moderna språk, även de som nyligen anlant till Sverige. Elevernas eventuella kunskaper i andra språk ses som en tillgång, och eleverna uppmuntras att göra jämförelser mellan sitt förstaspråk och målspråket. Lärarna uppmantar till exempel eleverna att fundera på hur de uttrycker en sak på sitt förstaspråk för att utifrån det komma på hur man kan uttrycka det på målspråket. En lärare uttrycker det som ”då behöver eleverna inte gå omvägen via svenska som inte är deras modersmål”.

Rektorn har tydliga och uttalade förväntningar på lärarna och undervisningen i moderna språk. Den undervisningen ska vara av lika hög kvalitet som undervisningen i andra ämnen och rektorn följer upp undervisningen i samma utsträckning som övrig undervisning. Det är sällan eleverna slutar läsa moderna språk, men om några elever gör det analyseras orsakerna och denna analys används som ett av underlagen i det systematiska kvalitetsarbetet för att utveckla undervisningen.

Målspråket används frekvent i undervisningen och eleverna får träna på att kommunicera fritt såväl muntligt som skriftligt. Undervisningen utgår från olika källor, till exempel lärobok, musik, sociala medier, andra texter eller annat autentiskt material. Lektionsobservationer och intervjuer visar att det finns en gemenskap i undervisningsgrupperna och att eleverna lär sig tillsammans och har roligt i sitt lärande. Fel används som en utgångspunkt för lärande och man pratar om hur det blev och hur man kan säga på andra sätt. När elever har ett annat modersmål än svenska används det som en tillgång och lärarna frågar ofta om hur man säger på

⁶⁶ Besluten finns att hitta här: <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/>

det språket. Det interkulturella perspektivet genomsyrar undervisningen och eleverna får ofta jämföra och kritiskt granska både egna kulturella yttringar och sådana i målspråksområden samt skillnader inom målspråksområdet. Eleverna är delaktiga i undervisningens upplägg och innehåll. Lärarna tar hänsyn till elevernas förutsättningar, behov och intressen.

Det varierar mellan dessa skolor vilken typ av läxor eleverna har. Några av skolorna är väl medvetna om att föräldrarna är engagerade och hjälper eleverna med studierna i moderna språk. Lärare och rektorer på dessa skolor säger att de inte behöver fundera så mycket kring läxorna – de vet att eleverna får stöd med det hemma. Andra skolor är medvetna om att eleverna inte får stöd med studierna i hemmet. I dessa skolor försöker de ge eleverna en typ av läxor som de kan klara utan hjälp hemma. Det kan då till exempel handla om att de får ord inom ett temaområde och tillsammans med andra elever ska förbereda sig på att göra en presentation kring temaområdet. I dessa skolor menar rektor och personal att de förutsättningar som finns aktualiserar skolans kompensatoriska uppdrag, men att förutsättningarna absolut inte gör det omöjligt att bedriva en undervisning av god kvalitet.

Eleverna på dessa skolor har möjlighet att få stöd i moderna språk på samma sätt som i andra ämnen. De elever Skolinspektionen intervjuat har samtliga en tydlig bild av vilken nytta de har av studierna i moderna språk.

Sammanfattningsvis kan man säga att dessa skolor lyckats göra både innehållet och undervisningen i moderna språk angelägen för eleverna.

Avslutande diskussion

Betydelsen av att kunna flera språk accentueras av den tilltagande globaliseringen. Att ha kunskaper i fler språk ökar möjligheten att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att kunna delta i internationellt studie- och arbetsliv. Vidare ger studier i moderna språk eleverna möjlighet att utveckla sin identitet som flerspråkiga medborgare. Svensk skola erbjuder eleverna att förutom svenska och engelska – samt eventuellt sitt modersmål – tillägna sig kunskaper i minst ytterligare ett språk via studier i moderna språk.

Skolinspektionen kan konstatera att undervisningen behöver utvecklas på en majoritet av de granskade skolorna. Den problembild som låg till grund för granskningen har i stort sett bekräftats. Den handlade om att ämnets status riskerar att påverkas negativt till följd av valbarheten, att rektorerna prioriterar ner ämnet och att lärare i ämnet saknar samverkansforum, vilket gör att de inte tillsammans utvecklar undervisningen utifrån forskning och beprövad erfarenhet. Vidare lyfts i problembilden att det saknas analys kring de avhopp från studierna som görs. Detta leder till att brister i undervisningen och förutsättningar för denna inte synliggörs. Vidare lyfts att kommunikation på målspråket sker i liten utsträckning i klassrummen. Fårhågan att det råder ett klassrumsklimat som inte främjar att eleverna ska våga uttrycka sig på målspråket har dock inte bekräftats. Tvärtom visar granskningen att lärarna ofta, om än inte alltid, lyckats bygga upp ett tillåtande klassrumsklimat.

Skolinspektionen genomförde 2010 en granskning av undervisningen i moderna språk⁶⁷. Resultatet av den nya granskningen är, dessvärre, slående lika dem i den förra granskningen. Redan då konstaterade Skolinspektionen bland annat att målspråket användes i liten utsträckning, att avhopp från studierna användes i stället för att ge stöd till eleverna och att många elever hoppade av studierna, men att skolorna inte analyserade orsakerna till detta.

De senaste åren har världen drabbats av en pandemi. Detta har påverkat undervisningens kvalitet negativt. Det finns undersökningar som visar att just moderna språk är ett av de ämnen som drabbats hårt av pandemin.⁶⁸ I samband med granskningsbesök har detta lyfts av elever, lärare och rektor. Det är tydligt att det finns positiva förväntningar på att arbetet med ämnet nu ska ta fart igen. Naturligtvis finns det anledning att vara ödmjuk inför de utmaningar som pandemin fört med sig, men Skolinspektionen vill ändå framhålla att det gått mer än 10 år sedan den förra granskningen. Det finns därmed grund för att förvänta sig att det skulle ha hänt mer sedan dess.

Även om granskningen i flera fall bekräftar den problembild som låg till grund för beslutet att granska undervisningen i moderna språk ser Skolinspektionen samtidigt att det finns skolor som i relation till de kvalitetskriterier som använts i granskningen lyckas väl med arbetet. Dessa skolor har vitt skilda förutsättningar, vilket indikerar att det skulle vara möjligt för fler skolor att lyckas med detta.

I följande avsnitt diskuteras några aspekter som mot bakgrund av granskningens resultat kan ha bäring på lärares, rektorers och huvudmäns arbete inom området. Aspekter som är av strukturell natur lyfts också.

---

⁶⁷ Skolinspektionen (2010).

⁶⁸ Skolverket (2022 b).

Kommunicera – hur och när?

Granskningen visar att det är relativt vanligt att målspråket inte talas på lektioner. I den mån lärare och elever pratar på målspråket är det ofta stereotyp innehåll alternativt att eleverna läser upp text från manus. Samtal där eleverna i stunden ska kunna uttrycka något förekommer sällan. Forskning kring elevers muntliga presentationer bekräftar bilden av att det i svensk skola finns en ovana vid att spontant och relativt fritt tala och samtala på franska, spanska eller tyska.⁶⁹ Lärarna pratar inte alltid på målspråket, vilket eleverna saknar.

För att stärka elevernas kommunikativa förmåga behöver de få tillfälle att öva just på att kommunicera. Om eleverna i högre utsträckning fick möjlighet att kommunicera och om också lärarna kommunicerade mer på målspråket skulle den kommunikativa förmågan kunna stärkas ytterligare. Därmed skulle ett av syftena med ämnet kunna stärkas – att utveckla elevernas flerspråkighet.⁷⁰

Kompetensutvecklingsmaterialet på Skolverkets lärportal anger att det är viktigt för den som arbetar med språkundervisning att förstå hur samtal och andra dialoger uppstår, stötts och utvecklas. Detta innebär att språklärare behöver reflektera kring samtalets uppbyggnad, både när det gäller samtal elever emellan och samtal mellan elever och lärare. Det handlar om att förstå och kritiskt analysera samtalskulturer i undervisningen och i samhället i stort. Det är både ett mål och ett medel för undervisningen i moderna språk att kunna formulera sig och att samspela med andra i tal. Det finns därför anledning att utveckla samtalen i undervisningen så att samspel på målspråket gynnas.⁷¹

Att målspråket används i relativt liten omfattning i många klassrum indikerar att lärare behöver ges större möjlighet till förståelse för vikten av att eleverna får använda målspråket och höra målspråket talas. Frågan om lärares möjlighet att få kompetensutveckling återkommer längre fram i denna rapport.

Kommunicera – vad?

Det är inte bara viktigt att elever får kommunicera på målspråket. Lika viktigt är innehållet i det som kommuniceras i klassrummet. Forskare menar att elevernas motivation ökar när elever kan föreställa sig själva som målspråksanvändare och längta efter att använda målspråket. Problemet för elever som läser ett modernt språk är att språket sällan får upplevas i autentiska kommunikativa sammanhang som är vanliga utanför undervisningen, till exempel möten med filmer och musik i vardagen och målspråksmedierade miljöer på nätet.⁷²

Det är tydligt att det undervisningsmaterial som används ofta inte är att beteckna som autentiskt material.⁷³ Elever efterlyser att möta ”den verkliga världen” och

⁶⁹ Granfeldt, J., m.fl. (2019), s. 31.

⁷⁰ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kursplaner, 5.6 Moderna språk.

⁷¹ Aronsson, K. (2019). ”Vad är muntlig interaktion? Om samtalsanalys och gruppgemenskap”. I: Skolverket (2019). *Muntlig språkutveckling*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-moderna-sprak/Grundskola/910a-muntlig-sprakutveckling/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M1_GRGYVX_01A_01_samtalsanalys.docx>. Hämtad den 22 september 2022.

⁷² Donoso, A., Henry, A. och Österberg, R. (2018). ”Vilken roll spelar flerspråkighet och motivation för muntlig språkutveckling?”. I: Skolverket (2018). *Muntlig språkutveckling*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-moderna-sprak/Grundskola/910a-muntlig-sprakutveckling/del_06/Material/Flik/Del_06_MomentA/Artiklar/M1_GRGYVX_06A_01_motivation.docx>. Hämtad den 22 september 2022.

⁷³ Med autentiskt material avses här material som inte är framställt i undervisningssyfte.

menar att det skulle öka deras motivation. Såväl elever som lärare lyfter de möjligheter som den ökade digitaliseringen ger i detta avseende. Det är numera enkelt att ta del av aktuellt autentiskt material på målspråk, som intresserar elevgrupperna. Denna möjlighet utnyttjas dock sällan, enligt denna granskning. Detta har också en koppling till arbetet med att utveckla elevernas interkulturella kompetens – se avsnittet nedan.

I de undervisningsgrupper som har kontakter med målspråksområdet på olika sätt beskriver eleverna att detta gör undervisningen mer relevant och spännande och att det därmed ökar deras motivation.

I granskningen framkommer att elever sällan arbetar med material utifrån sina intressen. Det förekommer dock vid enstaka tillfällen att elever fritt får välja område att arbeta med utifrån vad de är intresserade av eller tycker är spännande att veta mer om, till exempel hockey eller voodokultur.

Forskaren Alastair Henry skriver att det är viktigt att läraren i sin undervisning utnyttjar autentiska målspråksmedier i så stor utsträckning som möjligt samt uppmuntrar eleverna att hitta eget material på målspråket som de är intresserade av. Att ta vara på elevers intresse för till exempel sport, musik eller mode kan vara ett effektivt sätt för att stärka elevernas inläring av målspråket. Eleverna kan till exempel uppmuntras att följa ett lag eller en idrottsstjärna i nationella medier.⁷⁴

Att i högre grad använda sig av autentiskt material utifrån vad eleverna är intresserade av skulle kunna öka elevernas motivation för att studera målspråket. De skulle kunna utveckla sin självbild som framtida målspråksanvändare om de såg en koppling mellan det de lär sig i skolan och nytta i samband med kommunikation med talare av målspråket. Möjligheten att möta målspråket har ökat i och med digitaliseringen. Eleverna kan via olika kanaler få kontakt med människor i målspråksområden som de delar intresse med. De kan också enkelt följa saker de är intresserade av, till exempel sport, filmer eller annat. Digitaliseringen ger lärarna stora möjligheter att använda autentiskt material i undervisningen.

Ett gott klassrumsklimat ger förutsättningar för en undervisning inriktad mot kommunikativ förmåga

I en tillåtande miljö vågar elever försöka och prova sig fram.⁷⁵

Granskningen visar att i de flesta klassrum råder ett gott och tillåtande klimat. Detta trots det faktum att språkgrupperna oftast består av elever från olika klasser som inte nödvändigtvis känner varandra när de påbörjar sina språkstudier. Såväl lärare som elever berättar att lärarna initialt, i årskurs sex, lagt mycket arbete och kraft på att se till att det blir ett tillåtande klassrumsklimat som främjar att eleverna ska våga prata på målspråket.

Att det råder ett gott klassrumsklimat och att många lärare i moderna språk tycks vara bra på att bygga upp ett sådant är en god grund för elevernas språkutveckling. Med detta som bakgrund skulle användande av målspråket under lektioner kunna vara betydligt mer frekvent. Forskarna Alejandra Donoso, Alastair Henry och Rakel Österberg skriver att viljan att kommunicera samt språk- och talängslan är fenomen som påverkar språkutvecklingen. Språk- och talängslan är mycket vanligt och

⁷⁴ Henry, A. (2016). "Tredjespråksinläring och motivation". I: C. Bardel, Y. Falk och C. Lindqvist (red.) *Tredjespråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.

⁷⁵ Skolverket (2018 b), s. 21, 31 och 42–43.

det är därför bra att ha strategier som syftar till att dämpa dessa genom att öka det språkliga självförtroendet hos eleven. Att ofta använda målspråket kan bidra till att dämpa språk- och talängslan och bidra till att främja flerspråkighet och motivation.⁷⁶

Moderna språk behöver i högre grad bidra till att utveckla elevernas interkulturella kompetens

Enligt det inledande kapitlet i läroplanen för grundskolan ger medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁷⁷ Detta gäller för samtliga ämnen i grundskolan, därmed också för moderna språk. En viktig och integrerad del av undervisningen i skolans ämnen är alltså att arbeta för att utveckla den interkulturella kompetensen. Kommentarmaterialet till kursplanen i moderna språk preciserar att en del av syftet med ämnet (att sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, livsvillkor och intressen) handlar om att eleverna ska få reflektera över skillnader och likheter mellan egna erfarenheter och förhållanden i och på områden där målspråket används. I arbetet med den interkulturella kompetensen ingår med andra ord att belysa, bejaka och problematisera de olika kulturyttringar som finns inte bara i målspråksområden, utan även i relation till elevernas egna erfarenheter samt i relation till kulturella yttringar i Sverige.⁷⁸

Om elever väljer bort att läsa ett modernt språk är det uppenbart att det kan ha negativ påverkan på deras språkkunskaper. Det kan också påverka den del av förståelse för det globala samhället som eleverna ges via studier i moderna språk. När ett interkulturellt perspektiv genomsyrar undervisningen innefattar det att kontinuerligt jämföra de skiftande kulturella bakgrunder som elever bär med sig och kulturyttringar i målspråksområden. Det innebär att man i undervisningen också synliggör de kulturer eleverna själva lever i och är bärare av. Kommentarmaterialet till kursplanerna anger: "Begreppet kultur har en mycket vid betydelse i kursplanen. Det gäller alltså inte bara att eleverna behöver kunskaper om kultur i traditionell bemärkelse som litteratur eller konst. Kursplanens användning av kulturbegreppet innefattar också kultur där språket används. Det handlar om att kunna se och förstå mönster, men samtidigt undvika kollektiva stereotyper. För att kunna göra detta kan eleverna behöva stöd för att uppmärksamma och bli medvetna om kommunikationsmönster i sina egna vardagliga sammanhang. I språkval i högstadiet ska därför eleven även beredas möjlighet att sätta sina kunskaper om olika förhållanden i relation till *egna erfarenheter och kunskaper*."⁷⁹

Språkstudier förlorar en dimension när den interkulturella kompetensen inte genomsyrar undervisningen. Det är svårare att få eleverna att hålla fast vid intresset för ämnet, de ser inte skillnader i språkanvändningen mellan olika områden där målspråket talas och de får inte redskap för att förstå nyanser i språkanvändandet i målspråksområden.

⁷⁶ Donoso, A., Henry, A. och Österberg, R. (2018).

⁷⁷ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, kap. 1 Skolans värdegrund och uppdrag.

⁷⁸ Skolverket (2022 a).

⁷⁹ Skolverket (2022 a).

Elevers modersmål kan ses som en tillgång i studierna

Som tidigare nämnts finns det indikationer på att en del av personalen på vissa skolor menar att alla elever inte "passar" för språkstudier.⁸⁰ I samband med granskningsbesök har lärare och rektorer sagt att alla elever inte "kan" läsa moderna språk— detta skulle då främst handla om elever med annat modersmål än svenska eller elever som har svårigheter i andra ämnen. Det blir "för mycket" språkundervisning för dem, är uppfattningen. Skolinspektionen vill med anledning av detta påpeka att det står i motsättning till skolans kompensatoriska uppdrag att konstatera att en stor elevgrupp inte skulle passa för att läsa ett av skolans ämnen. Dessutom står det i bjärt kontrast till kursplanernas intention att arbeta med flerspråkighet som en tillgång för eleverna och undervisningen.

Skolinspektionen har också mött lärare och skolledare som är av motsatt uppfattning. De menar att problem i moderna språk inte i första hand handlar om huruvida elever är begåvade för, eller motiverade för, just moderna språk utan det handlar om hur undervisningen genomförs och organiseras. De menar att om ämnet inte var möjligt att välja bort skulle de precis som i andra ämnen bli tvungna att se till att undervisningen passade alla elever.

Enligt Skolverket är det inte ett hinder för elever som har ett annat modersmål än svenska att läsa moderna språk. På Skolverkets lärportal, i kompetensutvecklingsmaterialet som hör till Språksprånget står det att flerspråkighet inte behöver vara ett hinder för ytterligare lärande av språk, utan att det snarare kan vara en tillgång. Genom att utforma undervisningen utifrån ett flerspråkigt perspektiv kan alla elever identifiera och inse betydelsen av sin flerspråkiga bakgrund och sin framtid som än mer flerspråkiga. En positiv syn kan utvecklas exempelvis genom att tala om de olika modersmål som finns i klassrummet och använda sig av dessa för att reflektera över olika fenomen eller öka intresset för undervisningens innehåll.⁸¹

Professor Camilla Bardel på Stockholms universitet säger: "För moderna språk ser jag en outnyttjad potential kring dem som har ett annat språk. Eleverna själva ser det inte alltid som en tillgång. Av dem jag pratat med är det framförallt killarna som tycker att det är konstigt att se det som positivt med ett annat språk. I områden med många flerspråkiga elever utnyttjar man ibland möjligheten att välja bort. Det är just där som det skulle vara möjligt att lyfta upp flerspråkighet som något positivt."⁸²

Bardel menar således att det kan vara en tillgång, något värdefullt och eftersträvanvärt att ha ytterligare ett språk att referera till för att se likheter, skillnader, struktur och uppbyggnad i ett modernt språk. Detta bekräftas av flera elever vi intervjuat. Se till exempel den tidigare beskrivningen av eleven som ser sitt modersmål som en superkraft.

Björn Hammarberg, professor emeritus i språkvetenskap, skriver att det är uppenbart att alla människor har kapacitet att lära sig flera språk och att kunskaper i fyra, fem, sex eller fler språk inte alls är ovanligt. Beredskap att tillägna sig de språk man

⁸⁰ Tholin, J. och Lindkvist A.-K. (2009), s. 31–32.

⁸¹ Donoso, A., Henry, A. och Österberg, R. (2018). "Vilken roll spelar flerspråkighet och motivation för muntlig språkutveckling?". I: Skolverket (2018). *Muntlig språkutveckling*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-moderna-sprak/Grundskola/910a-muntlig-sprakutveckling/del_06/Material/Flik/Del_06_MomentA/Artiklar/M1_GRGYVX_06A_01_motivation.docx>. Hämtad den 22 september 2022, Del 6, s. 4.

⁸² Intervju med professor Camilla Bardel 28 februari 2022.

kommer i aktiv kontakt med hör till människans mentala utrustning. Individer tenderar att utveckla två- och flerspråkighet under loppet av sitt liv, i somliga fall med start redan i spädbarnsåldern. Människan är av naturen potentiellt flerspråkig. Det kan gälla att identifiera och utnyttja inlärnarnas tidigare erfarenheter av språkinläring och kunskaper i bakgrundsspråk, skärpa deras tvärspråkliga iakttagelseförmåga och, inte minst, få dem att se den tillgång deras språkliga bakgrundserfarenhet utgör. Bollen ligger här hos pedagogiskt inriktade språkvetare, lärarutbildare och engagerade lärare.⁸³

Tanken att vissa människor inte skulle passa för att läsa ytterligare ett språk eller att ett annat modersmål än svenska skulle utgöra ett hinder för att studera moderna språk har således inte stöd i forskning. I stället bör elevers olika modersmål ses som en tillgång i språkinläringen, inte som ett hinder.

I samband med intervjuer på några skolor kommer tanken på vilka språk som erbjuds som moderna språk i svensk skola upp. Det finns ett krav på att minst två av de tre språk som undersöks i denna granskning ska erbjudas. Men därutöver ska huvudmannen sträva efter att erbjuda ytterligare språk.⁸⁴ På några skolor väcks tanken kring att många elever pratar arabiska och om det erbjöds som modernt språk (vilket är fullt möjligt) skulle det kunna ha till följd att fler elever fullföljde studierna och att de fick de fördelar ett högre meritvärde skulle ge dem. Det skulle också kunna ha positiv effekt för elevernas självbild om deras modersmål erbjöds som ett av flera moderna språk i svensk grundskola. Hammarberg skriver att invandrarungdomars förstaspråk i påfallande liten grad tas om hand i skolsamhället, vilket motverkar deras möjlighet att utveckla detta språk jämsides med storsamhällets.⁸⁵

Möjligheten att erbjuda till exempel arabiska som modernt språk finns, men rektorer uttrycker en oro över att eleverna då kanske inte kommer att kunna läsa vidare sitt moderna språk på gymnasienivå, då det varierar vilka språk som erbjuds där.

Skolors kompensatoriska arbete behöver förstärkas

Sammantaget ser Skolinspektionen att elevernas bakgrund, vilket område de kommer från och vilket stöd de får hemifrån får effekt på ämnet. Detta förstärker betydelsen av skolans kompensatoriska uppdrag – elever ska oavsett hemmiljö och andra faktorer ha likvärdig rätt till utbildning.

I områden med bättre socioekonomiska förutsättningar i granskningen anses det vara självklart att eleverna ska läsa ämnet och de får stöd hemifrån. Eleverna ser sig själva som framtida användare av målspråket och de lyfter också att vårdnadshavare inte skulle acceptera att de väljer bort språket.

Skolinspektionen har också sett att ämnet ibland har låg status i en del skolor som ligger i glesbygdsområden. Det finns en uppfattning om att eleverna där inte behöver läsa ytterligare ett språk – de läser redan engelska. Det innebär att dessa elever inte alltid får de redskap som kunskaper i ytterligare ett språk utgör i det globala samhället. Dessutom riskerar dessa elever att inte få den utmaning det innebär att få insikt i andra kulturers vanor och levnadssätt och jämföra med egna vanor och levnadssätt. Detta är viktiga aspekter i undervisningen i moderna språk.

⁸³ Hammarberg, B. (2016). Flerspråkighet och tredjespråksinläring. I: C. Bardel, Y. Falk och C. Lindqvist (red.) *Tredjespråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.

⁸⁴ 9 kap. 5–7 §§, skolförordningen (2011:185).

⁸⁵ Hammarberg, B. (2016).

Det återkommer i flera av skolorna att det är elevernas eget ansvar att ”läsa ikapp” om de ”kommit efter”. Det förekommer att lärare säger att eleverna bara måste sätta sig på sin kammare och träna. Möjligheten att få anpassningar eller stöd är mycket begränsad på de flesta skolor. Dessutom anses moderna språk vara ”ett tungt ämne” som kräver mycket läsläsning.

I granskningen finns, som tidigare nämnts, ett exempel på en skola i ett område med socioekonomiska utmaningar där alla elever läser moderna språk. Skolans rektor lyfter fram att det kompensatoriska uppdraget har förstärkts hos dem. Hen menar vidare att det är en självklarhet för dem att alla elever hos dem ska ha både de kunskapsmässiga och de meritmässiga fördelarna som det innebär att ha läst moderna språk. Det finns flera skolor där nästan alla elever läser moderna språk, men det kan vara särskilt viktigt att beskriva att det kan fungera även i områden med stora socioekonomiska utmaningar att bedriva en fungerande undervisning i moderna språk för alla elever.

Icke-obligatorium och dess konsekvenser

Det är tydligt att ämnets valbarhet påverkar kvalitetsaspekterna som granskningen tar upp. Till exempel frågan om stöd (avhopp görs istället för att eleverna får stöd), frågan om utveckling av ämnet (eleverna ska passa för ämnet snarare än att undervisningen ska anpassas till eleverna), frågan om att ämnet är för svårt (alla elever passar inte för att läsa moderna språk), frågan om ämnets status (det åsidosätts, eftersom det ändå kan väljas bort) och så vidare. Frågan om valbarhet är i allra högsta grad levande på de skolor som ingår i granskningen.

Det framgår i granskningen att statusen för ämnet moderna språk påverkas av möjligheten att avbryta studierna i ämnet. Det finns lärare som menar att alla elever inte passar för, eller är mogna nog för att läsa ett modernt språk, och därför är det bra att det går att välja bort. Det finns också elever som säger att de hellre skulle vilja välja bort till exempel fysik, ”men det går ju inte”.

Skolinspektionen ser också, som tidigare beskrivits, att det till delar är beroende av föräldrars bakgrund och möjlighet att hjälpa sina barn om eleverna väljer att läsa ett modernt språk och i så fall vilket språk de väljer. Ofta refererar elever till föräldrarnas inställning i intervjuerna. I några skolor är det ett rent hypotetiskt resonemang att välja bort modernt språk: ”Det skulle aldrig pappa gå med på”. I andra skolor beskriver eleverna att föräldrarna inte alls är engagerade i om de läser ett modernt språk eller inte. Det finns också elever som beskriver att de väljer modernt språk utifrån vad de kan få hjälp med hemma, eftersom de vet att det vilar ett stort ansvar på dem själva i dessa studier och att möjligheten att få stöd i skolan är begränsad.

Skolverket lämnade i mars 2021 förslag till regeringen om att ta bort möjligheten att läsa extra svenska eller engelska inom ramen för språkval. I Skolinspektionens remissyttrande kring förslaget anges att Skolinspektionen delar bedömningen att språkens ställning kommer att stärkas genom att valalternativ och avhopp inte längre kommer att vara möjliga om Skolverkets förslag antas.⁸⁶

I flera beslut riktade till huvudmän för de granskade skolorna står: ”Skolinspektionen förutsätter att skolan hädanefter betraktar moderna språk som likvärdigt med övriga ämnen när det gäller att ge elever extra anpassningar och stöd”. Det gäller naturligtvis för alla aspekter på ämnet – det ska betraktas, och arbetas med,

⁸⁶ Skolinspektionen (2021 b). *Yttrande över förslag till förändring i timplaner mm.* (6.1.1-2020:495). Diarienummer: 2020:9038, s. 2.

som likvärdigt med andra ämnen. Det kan bli så att ämnet även fortsättningsvis kommer att vara möjligt att välja bort, men styrdokumentet särbehandlar i övrigt inte detta ämne på något sätt. Samma krav och förväntningar som finns när det gäller andra ämnen ska också finnas på ämnet moderna språk. Såväl valbarheten som beroendet av att få stöd i hemmet förstärker och spetsar till skolans kompensatoriska uppdrag för att ge alla elever en likvärdig utbildning i ämnet moderna språk.

Referenser

Aronsson, K. (2019). "Vad är muntlig interaktion? Om samtalsanalys och gruppgemenskap". I: Skolverket (2019). *Muntlig språkutveckling*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-moderna-sprak/Grundskola/910a-muntlig-sprakutveckling/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M1_GRGYVX_01A_01_samtalsanalys.docx>. Hämtad den 22 september 2022.

Bodin, B. (2020). "Interkulturalitet i styrdokumentet". I: Skolverket (2020). *Språk och interkulturalitet*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-moderna-sprak/Grundskola/912-Sprak-och-interkulturalitet/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M3_GRGYVX_01A_01_styrdokumentet.docx>. Hämtad den 22 september 2022.

Börjesson, L. (2022). *Om strategier i engelska och moderna språk*. Stockholm: Skolverket. <<https://www.skolverket.se/getFile?file=10052>>. Hämtad 22 september 2022.

Donoso, A., Henry, A. och Österberg, R. (2018). "Vilken roll spelar flerspråkighet och motivation för muntlig språkutveckling?". I: Skolverket (2018). *Muntlig språkutveckling*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-moderna-sprak/Grundskola/910a-muntlig-sprakutveckling/del_06/Material/Flik/Del_06_MomentA/Artiklar/M1_GRGYVX_06A_01_motivation.docx>. Hämtad den 22 september 2022.

Europarådet och Skolverket (2009). *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. Strasbourg: Rådet för kulturellt samarbete, Utbildningskommittén, Enheten för moderna språk/Stockholm: Fritzes kundservice.

Europeiska unionens officiella tidning (2019). *Rådets rekommendation av den 22 maj 2019 om en övergripande strategi för språkundervisning och språkinläring*. <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H0605\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019H0605(02)&from=EN)>. Publicerad 5 juni 2019, hämtad 21 september 2022.

EU-kommissionen (2008). *Flerspråkighet: en tillgång för Europa och ett gemensamt åtagande*. KOM(2008) 566. Bryssel: Europeiska gemenskapernas kommission. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0566&from=ES>>. Hämtad 21 september 2022.

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Granfeldt, J., Sayehli, S., & Ågren, M. (2019). "The context of second foreign languages in Swedish secondary schools: Results of a questionnaire to school leaders". I: *Apples - Journal of Applied Language Studies*, 13(1), s. 27–48.

Granfeldt, J., m.fl. (2019). "Muntlig språkfärdighet i främmande språk - en studie av samspelet mellan lärande, undervisning och bedömning". I: Vetenskapsrådet. (2019). *Resultatdialog 2019*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/download/18.247403aa16e8e5ca6b3574/1574937055230/Resultatdialog_VR_2019.pdf>. Hämtad 11 november 2022.

Grönqvist, E. och Vlachos, J. (2008). *Hur lärares förmågor påverkar elevers studieresultat*. Rapport 2008:25. Uppsala: IFAU.

Hammarberg, B. (2016). "Flerspråkighet och tredjespråksinlärning". I: C. Bardel, Y. Falk och C. Lindqvist (red.) *Tredjespråksinlärning*. Lund: Studentlitteratur.

Henke, F. (2021). Lärares egen rapport visar: Så mycket har moderna språk tappat. *Skolvärlden*. <<https://skolvarlden.se/artiklar/lararens-egen-rapport-visar-sa-mycket-har-moderna-sprak-tappat>>. Publicerad 1 november 2021, hämtad 1 november 2022.

Henke, F. (2022). Larmet: "Arbetsförhållanden för språklärare blir sämre och sämre". *Skolvärlden*. <<https://skolvarlden.se/artiklar/larmet-arbetsforhallanden-for-spraklarare-blir-samre-och-samre>>. Publicerad 1 november 2021, hämtad 1 november 2022.

Henry, A. (2016). "Tredjespråksinlärning och motivation". I: C. Bardel, Y. Falk och C. Lindqvist (red.) *Tredjespråksinlärning*. Lund: Studentlitteratur.

Huss, J. (2022). Trångt i klassen – lärarna: "Det är ohållbart". *Skolvärlden*. <<https://skolvarlden.se/artiklar/trangt-i-klassen-lararna-det-ar-ohallbart>>. Publicerad 28 september 2022, hämtad 1 november 2022.

Håkansson, J. och Sundberg, D. (2012). *Utmärkt undervisning – framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm: Natur och Kultur.

Krigh, J. (2019). *Språkstudier som utbildningsstrategi hos grundskoleelever och deras familjer*. Avhandling, Uppsala universitet.

Lahdenperä, P. (2003). "Goda interkulturella miljöer för elevers språk- och kunskapsutveckling". I: M. Olofsson (red.), *Symposium 2003. Arena andraspråk*. HLS förlag. <https://www.andrasprak.su.se/popoly_fs/1.84010.1333707376!/menu/standard/file/2003_2_Lahdenpera.pdf>. Hämtad den 24 augusti 2020.

Lunds universitet (2022). *TAL-projektet. Projektbeskrivning*. <<https://tal.blogg.lu.se/projektbeskrivning/>>. Hämtad den 11 oktober 2022.

Lärarnas Riksförbund (2016). *Språk – så mycket mer än engelska. En rapport om moderna språk*. <https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059e17f/1559028168433/sprak_sa_mycket_mer_an_engelska_201604.pdf>. Hämtad den 21 september 2022.

Nilsson, T. (2018). "Det språkliga inflödets betydelse för muntlig språkutveckling". I: Skolverket (2018). *Muntlig språkutveckling*. <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/1a-modernasprak/Grundskola/910a-muntlig-sprakutveckling/del_05/Material/Flik/Del_05_MomentA/Artiklar/M1_GRGYVX_05A_01_infl%C3%B6de.docx>. Hämtad den 22 september 2022.

Skolforskningsinstitutet (2022). *Lärares professionella utveckling och lärande i kollegiala samarbeten*. <<https://www.skolfi.se/wp-content/uploads/2022/02/Larares-professionella-utveckling-och-larande-i-kollegiala-samarbeten.pdf>>. Hämtad 25 oktober 2022.

Skolförordningen (2011:185).

Skolinspektionen (2021 a). *Fjärr- och distansundervisningens konsekvenser*. Diarie-nummer: 2021:640. <<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/regeringsrapporter/2021/fjarr--och-distansundervisningens-konsekvenser/>>. Publicerad 1 december 2021, hämtad 21 september 2022.

Skolinspektionen (2021 b). *Yttrande över förslag till förändring i timplaner mm*. (6.1.1-2020:495). Diarienummer: 2020:9038, s. 2.

Skolinspektionen (2019). *Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Förutsättningar och arbetsformer i grundskolan*. Diarienummer: 400-2017:10221. <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2019/vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet---forutsattningar-och-arbetsformer-i-grundskolan/>. Hämtad 25 oktober 2022.

Skolinspektionen (2010). *Moderna språk*. Skolinspektionens rapport 2010:6. Skolinspektionens rapport 2010:6. Diarienummer: 40-2009:1853. <<https://skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2010/moderna-sprak/slutrapport---moderna-sprak.pdf>>. Hämtad 21 september 2021.

Skollagen (2010:800).

Skolverket (2022 a). *Kommentarmaterial till kursplanen i moderna språk – grundskolan*. <<https://www.skolverket.se/publikationsserier/kommentarmaterial/2022/kommentarmaterial-till-kursplanen-i-moderna-sprak---grundskolan?id=9791>>. Hämtad 1 november 2022.

Skolverket (2022 b). *Kunskapstapp och betyg i gymnasieskolan under covid-19-pandemin*. Rapport 2022:10. <<https://www.skolverket.se/publikationer?id=9931>>, hämtad 21 september 2022.

Skolverket (2022 c). *Grundskolan - Moderna språk som språkval*. <https://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=moderna_sprak&p_ar=2021&p_hman=&p_lan_kod=&p_kommunkod=&p_skolkod=>>, hämtad 21 september 2022.

Skolverket (2020 a). *Att ställa frågor och söka svar. Samarbete för vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. <<https://www.skolverket.se/getFile?file=7117>>. Hämtad 21 september 2022.

Skolverket (2020 b). *Elever och skolenheter i grundskolan läsåret 2019/20. Beskrivande statistik*, dnr 5.1.1 2019:387.

Skolverket (2020 c). *Slutbetyg i grundskolan våren 2020*. Beskrivande statistik, dnr 2020:1159. 2020-09-24.

Skolverket (2018 a). *Redovisning av uppdrag om fjärrundervisning*. Redovisning av regeringsuppdrag, dnr 5.1.3-2015-1246, 2018-10-26.

Skolverket (2018 b). *Redovisning av uppdrag om förslag på åtgärder i händelse av att meritpoängen avskaffas*. Redovisning av regeringsuppdrag, dnr 2018:00026, 2018-05-30.

Skolverket (2013). *Dags för språkval!* Stockholm: Wolters Kluwers kundservice.

Skolverket (2012). *Internationella språkstudien 2011. Elevers kunskaper i engelska och spanska*. Skolverket: Fritzes kundservice.

Skolverket (2011). *Redovisning av regeringsuppdrag angående utveckling av språkvalen moderna språk och svenska/ engelska*. Regeringsuppdrag, dnr 01-2010:526, 2011-01-31.

Tholin, J. och Lindkvist, A-K. (2009). *Språkval Svenska/Engelska på grundskolan – genomlysning*. Borås: Högskolan i Borås.

Bilaga 1. Metod och genomförande

Kvalitetsgranskningen av skolans arbete för kvalitet i undervisningen i moderna språk omfattar 34 skolor, varav 24 offentliga och 10 enskilda. Granskningar och besök på skolorna genomfördes mellan januari och augusti 2022. I denna granskning har kvalitativa metoder använts. För att säkra likvärdighet i genomförandet och bedömningar har verktyg i form av intervjuguider, observationsscheman och bedömningsstöd tagits fram. Dessutom har ett flertal bedömningsseminarier genomförts.

Urval

Urvalet är i huvudsak slumpmässigt, men en variation av skolenheter vad gäller geografiskt läge, huvudmannatyp och kommuntyp har eftersträvat. Dessutom har fyra skolor som ligger i områden med socioekonomiska utmaningar valts ut. Detta för att svara mot farhågan att fler elever från sådana områden i större utsträckning väljer bort studier i moderna språk.

Vilka skolorna är framgår av bilaga 2. Ett kriterium för att kunna ingå i granskningen var att skolorna skulle bedriva undervisning i minst två av språken franska, spanska eller tyska inom ramen för språkval.

Dokumentstudier

Skolinspektionen har inför skolbesöken bett om att få information om undervisningen i moderna språk, så som antal elever som läser ämnet i respektive årskurs, antal undervisningsgrupper, antal elever per årskurs som hade minst betyget E i ämnet, antal elever som läser alternativ till moderna språk, antal elever som valt bort ämnet, antal elever som har åtgärdsprogram i ämnet samt antal lärare som undervisar i ämnet och deras behörighet.

Utöver det har huvudmannen och rektorn ombetts svara skriftligt på frågor gällande kompetensutveckling för lärare i moderna språk, om lärarna på skolan är organiserade i till exempel arbetslag, hur samverkan mellan lärarna sker samt om eventuell stödpersonals arbete med ämnet. Dessutom har Skolinspektionen bett om att få in övergripande planering för undervisningen, utvärderingar och dokumentation av utvecklingsinsatser, om sådana dokument fanns. Utöver det har den officiella statistik som finns tillgänglig för den aktuella skolan använts.

Materialet som skolorna har hämtat in har använts som underlag för fördjupande frågor vid intervjuer och som underlag för bedömningar i verksamhetsbesluten.

Intervjuer

För att besvara granskningens frågeställningar har intervjuer genomförts vid varje skola med elever, lärare i moderna språk och rektor. På skolor som hade fjärrundervisning intervjuades även handledare, det vill säga den personal som är fysiskt närvarande i klassrummet med eleverna när fjärrundervisningen sker. De flesta intervjuer har genomförts på plats i skolan. Dock har några intervjuer genomförts via

videolänk. Det gäller företrädesvis intervjuer med rektorn. Intervjuerna protokollfördes och huvudmannen har givits tillfälle att kontrollera om det fanns faktafel i dem.

Granskningen har strävat efter att genomföra två gruppintervjuer med elever som läser moderna språk, med ambitionen att elever från alla målspråksgrupper som fanns på skolan skulle vara representerade. En jämn könsfördelning har eftersträvat. Dessutom har elever som läser alternativ till moderna språk intervjuats. De intervjuerna genomfördes enskilt mellan en elev och en utredare från Skolinspektionen. Eleverna och deras vårdnadshavare har informerats om att deras deltagande i intervjun har varit frivilligt.

Lektionsobservationer

Vid varje skolbesök har projektet genomfört lektionsobservationer i minst två språk, främst i årskurserna 8 och 9. En strävan har varit att genomföra minst fyra observationer på varje skola. I några av de mindre skolorna har antalet observationer blivit färre. I hög utsträckning är det elever och lärare som observerats som har ingått i intervjugrupperna. Lektionsobservationerna har varit ett komplement till intervjuerna och de har i första hand använts för att samla in konkreta exempel och beskrivningar av lärarens arbets- och tillvägagångssätt. Observationerna har också använts för att ställa fördjupande och konkreta frågor till lärare och elever.

Verksamhetsbeslut

Huvudmannen för varje besökt skola har fått ett beslut baserat på den empiri som samlats in i samband med dokumentstudier samt besök i skolorna. Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från besöket för faktakontroll. Skolinspektionen har därefter bedömt de granskade verksamheternas kvalitet på de områden som berörs av granskningens två frågeställningar. Bedömningarna har sedan kommunicerats till berörd huvudman och rektor i ett verksamhetsbeslut. För varje frågeställning har Skolinspektionen bedömt om verksamheten i låg utsträckning, i flera delar eller i hög utsträckning uppfyller Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier. Kriterierna har tagits fram med utgångspunkt i rättslig reglering, forskning och andra studier. De skolor som har fått beslut med utvecklingsområden kommer att skicka in en redogörelse för hur de har arbetat med dessa områden och Skolinspektionen kommer att fatta ett uppföljningsbeslut.

Generaliserbarhet

Protokoll, huvudmannens inskickade dokumentation och de enskilda verksamhetsbesluten ligger till grund för denna rapport. Rapporten är en redogörelse för och en analys av vad som framkommit vid granskningarna av kvaliteten i de 34 skolorna.

Resultaten kan inte generaliseras till alla skolor, då urvalet är litet. Granskningen kan därför inte ses som en nationell lägesbeskrivning. De resultat som beskrivs och problematiseras i den avslutande diskussionen går i linje med den riskbild som lyfts fram inför granskningen samt med vad tidigare forskning och granskningar på området visar. Detta indikerar att mönster som identifierats i denna granskning kan vara relevanta även för andra skolor och huvudmän än dem som granskats.

Bilaga 2. Bedömningsstöd

Här redogörs för de kriterier som har legat till grund för Skolinspektionens bedömningar i de verksamhetsbeslut som skolorna i granskningen fått. Bedömningen har gjorts på en tregradig skala. Nedan beskrivs kriterierna som ska vara uppnådda för hög kvalitet.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning ger undervisningen i moderna språk elever möjlighet att utveckla kommunikativ förmåga (produktion och interaktion) så att de kan använda målspråket i olika sammanhang?

Kvalitetskriterier för hög kvalitet

Undervisningsidé kring kommunikativ förmåga på målspråket

- Undervisningsidén kring kommunikativ förmåga på målspråket är genomtänkt, operationaliserad och planerad utifrån en uppdaterad analys av reglering, forskning och beprövad erfarenhet. Lärarens reflektioner kring hur undervisningen ska fånga interkulturell kompetens återspeglas i undervisningsidén. Läraren reflekterar återkommande över det egna arbetet och hur det kan utvecklas. Till exempel både efterfrågas och används återkoppling från elever och kollegor regelmässigt för att utveckla undervisningen.

Arbetsformer och stöd för användande av målspråket

- Undervisningen planeras och genomförs genomgående så att eleverna ges möjlighet att använda målspråket på ett vardagligt och verklighetsnära sätt i tal och skrift. Karaktäristiskt för undervisningen är att arbetsformer anpassas efter elevers intressen, behov och förutsättningar samt elevgruppens sammansättning (till exempel storlek). Elevers varierade behov av stöd och utmaningar uppmärksammas och tillgodoses inom ramen för lärarens undervisning eller genom andra former av stödinsatser.

Vägledning och arbetssätt för att pröva strategier då språket inte räcker till

- Undervisningen ger elever vägledning och utvecklade möjligheter att pröva verktyg och stöd för att använda strategier då språkkunskaperna ännu inte räcker till. Det kan till exempel handla om att medvetet använda formeluttryck och kunskaper i andra språk för förståelse och för att hitta ord på målspråket. Läraren hjälper elever på ett följsamt och anpassat sätt att komma vidare i tal och skrift när de fastnar i produktionen eller interaktionen.

Klassrumsklimat för att förebygga talängslan och uppmuntra användning av språket

- Genom val av arbetsformer, vid tilltal och bemötande av eleverna visar läraren att hen förstår betydelsen av ett tillåtande klassrumsklimat. I detta ingår en utvecklad medvetenhet om att det kan finnas strukturella skillnader (exempelvis i flickors och pojkars vilja att kommunicera i klassrummet) som kan behöva ge avtryck på undervisningen. Det är tydligt att lärare arbetar aktivt

för att uppmärksamma och förebygga till exempel talängslan och hinder relaterade till klassrumsklimatet så att elever uppmuntras att vilja och våga producera och interagera på målspråket i klassrummet.

Frågeställning 2

I vilken utsträckning skapar skolan förutsättningar för en undervisning av hög kvalitet som ger elever reella möjligheter att fullfölja sina studier i moderna språk?

Kvalitetskriterier för hög kvalitet

Likvärdig status kring undervisningen i moderna språk

- Rektorn står för en kultur på skolan som lyfter fram värdet av studier i moderna språk oavsett undervisningsform. I detta ingår att rektorn visar ett tydligt och uttalat engagemang för undervisningen som också tar sig konkreta uttryck, såsom att undervisningstiden värnas samt att elevers behov av stöd och utmaningar synliggörs och tillgodoses. Rektorns engagemang kommer också till uttryck i sättet att prata om ämnet med såväl elever som personal.

Arbete för att säkra kompetens till undervisningen i moderna språk

- Rektorn tillgodoser både fjärrspråklärares och fjärrhandledares behov av teknisk kompetensutveckling samt tydliggör roller och samverkan dem emellan. Oavsett undervisningsform uppmärksammar och möter rektorn i hög utsträckning språklärares (och fjärrspråklärares) behov av såväl kollegial samverkan som ämnesdidaktisk fortbildning både för specifika språk och för moderna språk generellt. Obehöriga lärare och vikarier ges introduktion och adekvat stöd.

Arbetsätt för att främja att fler elever fullföljer studier i moderna språk

- Rektor och lärare följer med regelbundenhet upp och analyserar skälen till att elever vill hoppa av från studierna i moderna språk i syfte att minska avhoppet. Undervisningsformens betydelse är en variabel i analysen. Mönster (till exempel kring elevers resultat) och strukturella problem analyseras i relation till kvaliteten på skolans arbete och kopplas till utvecklande insatser för undervisningen. Rektor och lärare har utarbetade och implementerade arbetsätt för att fånga upp elever och ge tydlig information om konsekvenser vid avhopp från moderna språk. Särskilda målgruppsanpassade insatser riktas mot grupper som uppföljningen visat är mer benägna att hoppa av studierna (till exempel pojkar).

Bilaga 3. Granskade huvudmän

Skola	Huvudman	Kommun
Hortlax skola	Piteå kommun	Piteå
Bors skola	Värnamo kommun	Värnamo
Da Vinciskolan	Ale kommun	Ale
Dackeskolan 7–9	Tingsryds kommun	Tingsryd
Enbacksskolan	Stockholms kommun	Stockholm
Funkaboskolan	Kalmar kommun	Kalmar
Grimstaskolan F–9	Stockholms kommun	Stockholm
Gullhögs skolan	Vårgårda kommun	Vårgårda
Guteskolan, grundskola	Guteskolan	Gotland
Hjulsta grundskola F–9	Stockholms kommun	Stockholm
Håstensskolan 7 och 8	Varbergs kommun	Varberg
Kristiansborgsskolan	Västerås kommun	Västerås
Kunskapsskolan Borlänge	Kunskapsskolan i Sverige Aktiebolag	Borlänge
Källebergsskolan	Eslövs kommun	Eslöv
Källtorpskolan	Järfälla kommun	Järfälla
Lexby skola 6–9	Partille kommun	Partille
Mariefreds skola	Strängnäs kommun	Strängnäs
Montessorifriskolan i Gislaved	Montessorifriskolan i Gislaved Ekonomiska förening	Gislaved
Nyboskolan – grundskola	Tibro kommun	Tibro
Palmladsskolan	Uppsala kommun	Uppsala
Petrus Magni skola H	Vadstena kommun	Vadstena
Pops Academy Östermalm	Pops Academy AB	Stockholm
Skälbyskolan	CK Utbildning	Västerås
Sofia skola	Stockholms kommun	Stockholm
Sofielundsskolan	Malmö kommun	Malmö
Stora Högaskolan 7–9	Stenungsunds kommun	Stenungsund
Sörgårdsskolan	Mölnåls kommun	Mölnåls
Thea Privata Grundskola Bromma	Theeducation AB	Bromma
Thoren Framtid i Karlshamn	Thoren Framtid AB	Karlshamn
Täby Friskola-Enhagen	Täby Friskola Aktiebolag	Täby
Varlaskolan södra	Kungsbacka kommun	Kungsbacka
Viktor Rydbergs Samskola	Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor	Danderyd
Änge skola 4–9	Krokoms kommun	Krokom
Överkalix Friskola	Överkalix kultur- och miljöskola	Överkalix

Bilaga 4. Referenspersoner

Camilla Bardel,
professor Institutionen för ämnesdidaktik, Stockholms universitet

Lisa Källermark-Haya,
undervisningsråd, avdelningen för skolutveckling, enheten för ämnesdidaktik,
Skolverket

Daniel Rosén,
undervisningsråd, avdelningen för skolutveckling, enheten för ämnesdidaktik,
Skolverket

Mia Smith,
lärare i moderna språk, Vallhamra skola , Partille kommun

Bilaga 5. Författningsstöd

Vid tiden för verksamhetsgranskningarna var följande författningsstöd aktuellt. Efter verksamhetsgranskningarna ändrades Skolverkets kursplaner för moderna språk och principen för betygssättning. Rent konkret innebär detta exempelvis att termen "kunskapskrav" ersatts med "betygskriterier" och "kriterier för bedömning".

Enligt **skollagen**⁸⁷ ska elever i grundskolan erbjudas undervisning i moderna språk. I **skolförordningen**⁸⁸ anges under vilka förutsättningar som undervisning ska erbjudas och anordnas i språken franska, spanska och tyska. Under vissa förutsättningar får fjärrundervisning anordnas i ämnet moderna språk i grundskolan (10 kap. 4 och 8 §§ och 21 kap. 2–5 §§ skollagen, 5 a kap. 2–4 §§ och 9 kap. 5–7 skolförordningen).

Frågeställning 1

Enligt **skollagen** ska det i utbildningen i grundskolan tas hänsyn till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. I skollagen föreskrivs att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vidare anges i skollagen att elever i grundskolan ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Av skollagen framgår också att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Av **skolförordningen** framgår att eleverna genom strukturerad undervisning ska ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna ska nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Av **läroplanen** framgår att skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning. Vidare anges i läroplanen att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan. Därtill framgår av läroplanen att läraren tillsammans med eleverna ska planera och utvärdera undervisningen. Av läroplanen framgår också att rektorn har ansvaret för skolans resultat och, inom givna ramar, har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet (1 kap. 4–5 §§, 3 kap. 2 § och 5 kap. 3 § skollagen, 5 kap. 2 § skolförordningen, Lgr11; 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande).

Av **kursplanen**⁸⁹ för ämnet moderna språk framgår att undervisningen i moderna språk syftar till att bland annat ge eleverna möjlighet att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga. Denna förmåga innebär att förstå talat och skrivet språk, att kunna formulera sig och samspela med andra i tal och skrift och att kunna anpassa

⁸⁷ Skollag (SFS 2010:800)

⁸⁸ Skolförordning (SFS 2011:185)

⁸⁹ Förordning (SKOLF 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Kursplaner, 5.6 Moderna språk.

sitt språk till olika situationer, syften och mottagare. I den kommunikativa förmågan ingår även språklig säkerhet och att kunna använda olika strategier för att stödja kommunikationen och lösa problem när språkkunskaperna inte räcker till⁹⁰ (Lgr11; Kursplaner, 5.6 Moderna språk).

Frågeställning 2

I **skollagen** föreskrivs att det pedagogiska arbetet vid skolenheten ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas och ansvarar för att kvalitetsarbete vid skolenheten genomförs. I **läroplanen** anges att rektor ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Vidare har rektorn, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver och att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen (2 kap. 9 § och 4 kap. 4 § skollagen, Lgr11; Varje skolas utveckling, 2.8 Rektors ansvar).

En elev i grundskolan ska enligt **skollagen** ges extra anpassningar om det befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Särskilt stöd i grundskolan ska ges elever på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Av **läroplanen** framgår att alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. Vidare framgår att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver (3 kap. 5 och 7–10 §§ skollagen, Lgr 11; 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektors ansvar).

---

⁹⁰ Förordning (SKOLF5 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ändrades den 2 juli 2021 genom förordning SKOLF5 2021:5 som tillämpas första gången på utbildning från och med höstterminen 2022 (Lgr22).